

Implementatieproject verdiepingsdiagnostiek van verslaving bij justitiabelen

Eindrapportage

M. Zeegers, T.G. Broekman, G.M. Schippers & R.J.Th. Rutten

December 2009

In opdracht van de SVG onder leiding van R.J.Th. Rutten

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
1. Inleiding	7
2. Doelstelling	9
3. Organisatie en uitvoering van het project	11
3.1. Deelnemende instellingen	
3.2. Projectstructuur	
3.3. Implementatiestrategie	
3.4. Organisatie van de toepassing van de MATE-Crimi	
3.4.1. VNN	
3.4.2. Jellinek	
3.4.3. Tactus	
3.4.4. Basisvoorwaarden voor assessment met MATE-Crimi	
3.4.5. Modelprocedure	
3.5. Randvoorwaarden voor de implementatie	
3.5.1. Opleidingstraject	
3.5.2. Communicatieplan	
3.5.3. Digitalisering MATE-Crimi	
4. Evaluatie van de implementatie en van de organisatie van de toepassing	19
4.1. Uitvoering assessments met MATE-Crimi	
4.1.1. Aantal afnames MATE-Crimi in relatie tot aantal RISc'en	
4.1.2. Samenhang verdiepingsdiagnostiek met andere activiteiten	
4.1.3. Doorlooptijden product RISc en invloed van verdiepingsdiagnostiek	
4.1.4. Duur verdiepingsdiagnostiek	
4.2. Evaluatie van de implementatie	
4.2.1. Het verloop van de implementatie	
4.2.2. Belemmerende factoren	
4.3. Evaluatie van de organisatie van de toepassing	
4.3.1. Verdiepingsdiagnostiek door toegevoegde medewerkers diagnostiek	
4.3.2. Verdiepingsdiagnostiek uitbesteed aan psychodiagnostisch centrum	
4.3.3. Verdiepingsdiagnostiek door reclasseringswerkers	
4.4. Conclusies	
5. Evaluatie van de bruikbaarheid van het instrumentarium	29
5.1. Beoordeling bruikbaarheid door assessoren en staf	
5.2. Advies gebaseerd op de MATE-Crimi	
5.2.1. Uitslag van de NEXUS	
5.2.2. Uitslag van de motivatie voor behandeling	
5.2.3. Uitslag van de zorgzwaartesuggestie	
5.3. Conclusies	
6. De NEXUS en de MFT: validering en betrouwbaarheid	39
6.1. Opzet	
6.2. Uitvoering	
6.3. NEXUS	
6.3.1. Overeenstemming tussen assessor en onderzoeksassistent (interview)	
6.3.2. Dossieronderzoek en de interviews	
6.3.3. NEXUS: Conclusies en opmerkingen	
6.4. Motivation for Treatment	

6.4.1.	Interview over Behandelbereidheid	
6.4.2.	MfT: Interne consistentie	
6.4.3.	MfT: betrouwbaarheid en validiteit	
6.4.4.	MfT: Conclusies	
7.	Eindconclusies	53
8.	Aanbevelingen	55
	Literatuur	57
Bijlage 1	Onderdelen van de MATE-Crimi	
Bijlage 2	De NEXUS	
Bijlage 3	Projectmedewerkers	
Bijlage 4	Taakverdeling	

Samenvatting

Inleiding

Het implementatieproject Verdiepingsdiagnostiek van verslaving bij justitiabelen (IVV) had tot doel de MATE-Crimi te implementeren als onderdeel van het instrumentarium dat de drie reclasseringsorganisaties (3RO) inzetten om tot goed onderbouwde reclasseringsadviezen te komen.

De MATE-Crimi is een uitgebreide versie van de door Schippers en Broekman ontwikkelde MATE. De MATE wordt door het merendeel van de verslavingszorginstellingen gebruikt voor triage en evaluatie van zorg en behandeling en is daarmee bij uitstek geschikt om goede aansluiting tussen reclassering en zorg te bewerkstelligen. De uitbreiding van de MATE bestaat uit de NEXUS, ontwikkeld om een uitspraak te kunnen doen over de relatie tussen middelengebruik en een crimineel gedragspatroon en de MfT (Motivation for Treatment), een bestaand instrument voor het meten van de motivatie tot behandeling. Op vergelijkbare wijze als er beslisregels zijn opgesteld om zorgzwaartesuggesties af te leiden van de MATE, zijn voor beide toegevoegde instrumenten beslisregels opgesteld die leiden tot suggesties voor interventies in een justitieel kader. In het project zijn de psychometrische eigenschappen en het gebruik van de van beide Crimi-onderdelen en de door de beslisregels gegenereerde suggesties onderzocht.

Psychometrische eigenschappen en bruikbaarheid van MATE-Crimi

Beide Crimi-instrumenten zijn onderzocht op betrouwbaarheid en validiteit. Ten behoeve van de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid hebben twee onderzoeksassistenten (OA) in totaal 100 personen opnieuw geïnterviewd, 3-7 dagen na afname van de MATE-Crimi. Ten behoeve van de validiteit van de NEXUS hebben beide OA's de dossiers van elkaars geïnterviewden (dus onafhankelijk) beoordeeld. De validiteit van de MfT is onderzocht door de assessor en de OA een oordeel te laten geven over de drie factoren van de MfT en de OA onafhankelijk daarvan een gestructureerd interview te laten afnemen.

De MfT is ruim voldoende betrouwbaar en valide gebleken als meetinstrument voor de motivatie tot behandeling van verslaving. De betrouwbaarheid van een belangrijk deel van de NEXUS items is nog onvoldoende en daarom kunnen over de validiteit geen definitieve uitspraken worden gedaan.

Het gebruik van de MATE-Crimi wordt positief beoordeeld door assessoren en staf. De afnameduur is redelijk kort, en het toepassen van de MATE-Crimi leidt niet tot vertraging in het justitiële proces en het zorgtoewijzingsproces. Wel zijn er problemen met representativiteit van het tijdvak en met strategische zelfpresentatie van justitiabelen. Dit zijn problemen die door middel van aanscherping van de instructies zijn op te lossen. Net als de MATE is de MATE-Crimi goed bruikbaar en het gebruik leidt tot verbetering van de transparantie en onderbouwing van het proces van indicatiestelling.

Het gebruik van de MATE-scores voor zorgindicatie is vergelijkbaar met gebruik daarvan in de zorg. De MATE-scores suggereren een bepaalde zorgzwaarte. De assessoren in het implementatieproject komen vaker dan assessoren in de zorg tot een afwijkend advies. Bij justitiabelen wordt vaker een zwaarder zorgtraject geadviseerd dan de beslisregel suggereert. De MATE-Crimi bewijst zijn belang door dit beoordelingsverschil in praktijk bloot te leggen en vatbaar te maken voor nader onderzoek en bijstelling.

Implementatie en toepassing van de MATE-Crimi als verdiepingsdiagnostiek

De MATE-Crimi is in het kader van dit project geïmplementeerd bij Jellinek (nu Inforsa, onderdeel van Arkin), Tactus en VNN. Daarbij zijn drie verschillende toepassingsmodellen gehanteerd. Er werd gewerkt volgens een implementatiestrategie die de coördinatoren hielp om op resultaat te sturen en hen tegelijkertijd gevoelig maakte voor de context van de eigen organisatie en de mogelijkheden om daarop aan te sluiten. De drie verschillende toepassingsmodellen leveren aanwijzingen op voor de wijze waarop de toepassing van verdiepingsdiagnostiek met MATE-Crimi het best georganiseerd kan worden.

Bij Tactus is de MATE-Crimi door reclasseringswerkers afgenomen. Bij Jellinek werd de afname door de reclasseringswerkers uitbesteed aan medewerkers (psychologen) van het psychodiagnostisch Centrum. Bij VNN werden 'medewerkers diagnostiek' (eveneens psychologen) toegevoegd aan het reclasseringsteam. De oorspronkelijke bedoeling om bij Jellinek de MATE-Crimi te laten afnemen in de centrale voordeur van de verslavingszorg, is niet waargemaakt doordat deze voordeur in het kader van een reorganisatie werd opgeheven. Zowel bij Jellinek als bij VNN zijn gedurende het project alsnog reclasseringswerkers getraind om de MATE-Crimi af te nemen. Dit was nodig om ook in moeilijker situaties te kunnen afnemen (Jellinek) en/of om tot voldoende volume te kunnen komen (VNN en ook Jellinek). Alle afnemers zijn geïnstrueerd door ervaren trainers die gebruik maakten van door Schippers en Broekman ontwikkelde trainershandleiding en andere materialen.

De implementatie is gedeeltelijk geslaagd. Bij Jellinek bleek de afstand van het psychodiagnostisch Centrum (PDC) tot de reclassering en haar doelgroep te groot om tot efficiënte en effectieve samenwerking te komen. Omdat er geen sprake is geweest van verdiepingsdiagnostiek door mensen die de voordeur van de zorg bewaken, kunnen ook geen uitspraken worden gedaan over de voor-/nadelen van een dergelijk model.

Bij Tactus en VNN is na een wat moeizame start de afname van MATE-Crimi redelijk goed op gang gekomen, maar moet na afloop van het project nog wel aandacht worden besteed aan inbedding in het reguliere proces. Afname door reclasseringswerkers blijkt het minst ingrijpend en biedt de meeste flexibiliteit. Afname door gespecialiseerde medewerkers diagnostiek lijkt te helpen om een brug te slaan tussen reclassering en zorg. Voor de toepassing van MATE-Crimi als verdiepingsdiagnostiek is - naast de competenties, die vereist zijn voor afname van de MATE (onder meer gedegen kennis en ervaring in de verslavingszorg en vaardigheden in gesprekvoering en afname van gestandaardiseerde instrumenten) - deskundigheid vereist op het gebied van crimineel gedrag in samenhang met verslaving binnen een justitiële context.

Algemene conclusie en aanbeveling

De MATE-Crimi is goed toepasbaar in de justitiële context en leidt tot zorgindicaties die goed vergelijkbaar en hanteerbaar zijn in de zorg. De NEXUS, een onderdeel van de MATE-Crimi dat van belang is om de samenhang tussen crimineel gedrag en verslaving te bepalen, blijkt in praktijk goed bruikbaar, maar doorontwikkeling is nodig om de betrouwbaarheid te verbeteren. Aanbevolen wordt de implementatie van MATE-Crimi als instrument voor verdiepingsdiagnostiek van verslaving voort te zetten en tegelijkertijd doorontwikkeling van de NEXUS mogelijk te maken.

1. Inleiding

De MATE-Crimi is in opdracht van het Ministerie van Justitie ontwikkeld om te worden toegepast als verdiepingsinstrument op de RISC, het standaard diagnostiekinstrument van de reclassering. De MATE-Crimi is een uitbreiding van de MATE en richt zich specifiek op verslaving en de samenhang van verslaving met crimineel gedrag. In de Pilotstudie Verdiepingsdiagnostiek van verslaving bij justitiabelen (Broekman, de Jong, Riezebos, Rutten & Schippers, 2006) is vastgesteld dat de MATE-Crimi goed is toe te passen in de praktijk. De MATE-Crimi verschaft informatie die wordt gebruikt voor de toeleiding naar interventies voor verslaving en advies over zorgtrajecten in justitieel kader. De met de MATE-Crimi verzamelde gegevens zijn merendeels goed interpreteerbaar en hebben een redelijke spreiding.

Het eerste initiatief voor het onderhavige implementatieproject volgde meteen in aansluiting op de voornoemde pilotstudie. De opzet was mede ingegeven door het toenmalige gebrek aan afstemming tussen justitie en zorg, dat tot gevolg had dat het in zorg nemen van justitiabelen stagneerde. In de afgelopen jaren zijn de krachten in het veld sterk veranderd. Niet alleen koopt justitie de zorg nu rechtstreeks in bij de aanbieders, ook heeft zij ambitieuze doelen in het verbeteren van de toeleiding naar zorg. Verslaving wordt gezien als een prominente criminogene factor en er wordt gemikt op vroegtijdige inzet van effectieve combinaties van straf en zorg. In dat kader is de MATE-Crimi welkom, ook al omdat inmiddels het merendeel van de instellingen voor verslavingszorg heeft gekozen voor implementatie van de MATE. Intussen staat de ontwikkeling van de MATE niet stil. Er wordt gewerkt aan de MATE-Uitkomsten, de MATE-Monitor en MATE-Jeugd. Ook binnen de (forensische) psychiatrie bestaat inmiddels belangstelling voor de MATE.

Beschrijving van de MATE-Crimi

De MATE-Crimi is een uitbreiding van de MATE die door Schippers en Broekman is ontwikkeld voor de vaststelling van patiëntkenmerken in de verslavingszorg. De MATE wordt ingezet voor een psychometrisch verantwoorde en zo zuinig en efficiënt mogelijke indicatie bij zorgbeslissingen aan de voordeur van de verslavingszorg.

De MATE kent een modulaire opbouw van tien gevalideerde deelinstrumenten. De MATE-Crimi bestaat uit de MATE en twee aanvullende onderdelen, namelijk de NEXUS en de MfT. De NEXUS is een interview naar de relatie tussen middelengebruik en crimineel gedrag. De MfT is een zelfinvulvragenlijst die de bereidheid tot aanvaarden van hulp of behandeling vaststelt.¹ De NEXUS is geheel nieuw en verdient eerst nader onderzoek wat onderdeel vormt van dit project. De MfT is al een veel onderzocht instrument, hoewel nog weinig bij justitiabelen.

Met de keuze van een instrument dat ook in de zorg wordt gebruikt, beoogt justitie de aansluiting met de zorg te verbeteren. De MATE-Crimi wordt ingezet nadat is vastgesteld dat het gebruik van alcohol en/of drugs bijdraagt aan de ontwikkeling of de instandhouding van delictrecidive. De MATE-Crimi dient als

1. Een lijst van de deelinstrumenten is opgenomen in bijlage 1. Voor een volledige beschrijving van de MATE en de MATE-Crimi verwijzen we naar Schippers & Broekman (2007, 2008a, 2008b).

verdieping ten opzichte van de schalen 8 en 9 van de RISc en is – zoals gezegd - tegelijkertijd een instrument voor triage aan de voordeur van de verslavingszorg.

De MATE-Crimi maakt het mogelijk een zorgadvies te formuleren als onderdeel van het reclasseringsadvies. Dit gebeurt aan de hand van de volgende stappen:

- a) Typering van de persoon aan de hand van de vraag of het criminele gedrag, dan wel het middelengebruik voorop staat, dan wel dat deze zo met elkaar verweven zijn dat niet meer valt uit te maken wat voorop staat.
- b) Vaststelling van de motivatie voor behandeling door na te gaan in hoeverre de persoon zijn problemen herkent en dienaangaande een hulpwens heeft en behandelbereidheid vertoont.
- c) Het doen van een zorgzwaartesuggestie op grond van gegevens over de ernst van verslaving en comorbide psychopathologie en over de mate van sociale desintegratie en de behandelgeschiedenis.
- d) Het doen van suggesties voor aanvullende medische, psychosociale en sociaal-maatschappelijke interventies.

Koplopers implementatie verdiepingsdiagnostiek

De ontwikkeling van de MATE kreeg vorm vanaf 2002/2003. Tactus heeft vanaf het begin meegedacht in de ontwikkeling en fungeerde als proeftuin voor verschillende versies. Vanaf 2004 is binnen Tactus de MATE in gebruik als instrument voor triage van zorg en behandeling. Het besluit om de implementatie van MATE-Crimi te bevorderen is door SVG onder meer gebaseerd op het gegeven dat het merendeel van de instellingen van verslavingszorg besloten heeft om de MATE te implementeren..

Twee koplopers in de implementatie – Tactus en Jellinek hebben bij aanvang van het project de MATE of de MATE-Crimi al geïmplementeerd in de zorg. De derde koploper VNN stelt bij aanvang van het project dat de keuze om de MATE instellingsbreed te implementeren *niet* vooraf hoeft te gaan aan de keuze om MATE-Crimi in de reclassering te werken. ASI en MATE-Crimi werden in het begin naast elkaar gehanteerd, maar inmiddels heeft de instelling besloten de MATE instellingsbreed te implementeren.

Aan de implementatie bij deze drie instellingen is onderzoek gekoppeld naar de betekenis voor de praktijk van toeleiding naar interventies en naar de betrouwbaarheid en validiteit van de onderdelen NEXUS en MfT. Dit rapport doet verslag van de ervaringen met de implementatie van de MATE-Crimi in drie instellingen, van de ervaringen met het gebruik van de MATE-Crimi en van het psychometrisch onderzoek. De opbouw van het rapport wordt in het volgende hoofdstuk weergegeven.

2. Doelstelling

Het Implementatieproject Verdiepingsdiagnostiek heeft tot doel de MATE-Crimi te implementeren binnen het reclasseringsproces, waarmee tevens een betere aansluiting tussen reclassering en zorg beoogd wordt.

Het implementatieproject moet gegevens opleveren over de toepassing en de bruikbaarheid van de MATE-Crimi en als zodanig leiden tot aanbevelingen en aandachtspunten voor implementatie in andere instellingen. Tevens moet het implementatieproject de psychometrische evaluatie van de MATE-Crimi-onderdelen mogelijk maken.

In overeenstemming met het projectplan van juli 2007 zijn de doelen van het project:

1. Implementatie van de MATE-Crimi in drie instellingen.
2. Evaluatie van organisatie van de toepassing en van het gebruik van de MATE-Crimi.
3. Evaluatie van advisering met de MATE-Crimi.
4. Psychometrische evaluatie van de Crimi-onderdelen van de MATE-Crimi.

Het implementatiedoel was afname van 300 MATE-Crimi's per organisatie. Voor de psychometrische evaluatie moesten in totaal 100 assessments een vervolg krijgen in een extra interview en dossieronderzoek.

Opbouw van het rapport

Hoofdstuk 3 beschrijft de organisatie en uitvoering van het implementatieproject, inclusief de organisatie van de toepassing. Hoofdstuk 4 geeft een evaluatie van de implementatie en van de organisatie van de toepassing. Hoofdstuk 5 geeft een evaluatie van de bruikbaarheid van het instrumentarium voor het formuleren van een zorgadvies. Hoofdstuk 6 behandelt de psychometrische evaluatie van de MATE-Crimi. Tot slot worden in hoofdstuk 7 de conclusies geformuleerd, die in hoofdstuk 8 worden vertaald naar aanbevelingen.

3. Organisatie en uitvoering van het project

3.1. Deelnemende instellingen

Het project Implementatie Verdiepingsdiagnostiek Verslaving is uitgevoerd in opdracht van de SVG en is tevens gepositioneerd in het programma Advies van de 'drie Reclasseringsorganisaties' (verder 3RO genoemd). Dit programma heeft tot doel het adviestraject van de reclassering te verbeteren. Binnen het programma Advies heeft het implementatieproject een aparte positie vanwege de verhouding tussen de MATE-Crimi als instrument voor de reclassering en de MATE als gerelateerd diagnose instrument voor de zorg. De SVG is verantwoordelijk voor de implementatie van de MATE-Crimi. Aan het implementatieproject namen drie instellingen deel: Tactus verslavingszorg, Jellinek verslavingszorg (nu Inforsa, onderdeel van Arkin) en Verslavingszorg Noord Nederland (VNN). Voor aanvang van het project was bij Tactus de MATE en bij Jellinek de MATE-Crimi al in gebruik als voordeurinstrument, maar nog niet in het kader van reclassering.

Gelijktijdig met de implementatie van verdiepingsdiagnostiek werden in het kader van Vernieuwing Forensische Zorg door de SVG twee pilots indicatiestelling uitgevoerd. In het beleidskader dat in 2006 is vastgesteld rond de indicatiestelling forensische zorg stelt justitie dat de verschillende beroepsgroepen in het justitiële veld gefaciliteerd moeten worden voor het ontwikkelen en onderhouden van instrumentarium voor de indicatiestelling. Naar aanleiding van de pilotstudie in 2005 (Broekman et al., 2006) is door justitie uitgesproken dat de MATE-Crimi een veelbelovend instrument is voor verdieping bij justitiabele verslaafden. Het initiatief voor het onderhavige implementatieproject mede op deze uitspraken gebaseerd. En in dezelfde lijn lag het voor de hand om in de pilots indicatiestelling, die werden uitgevoerd door Jellinek en Palier, eveneens gebruik te maken van de MATE-Crimi. De projectcoördinator verdiepingsdiagnostiek en de kwartiermaker Indicatiestelling Forensische Zorg hebben regelmatig contact gehad om de projecten op elkaar af te stemmen.

3.2. Projectstructuur

De SVG heeft de voorzitter van de Raad van Bestuur van Tactus aangewezen als projectleider. Deze heeft een landelijke projectcoördinator aangesteld. Elk van de participerende organisaties heeft zelf een regionale projectcoördinator aangewezen. Het implementatieteam bestond daarmee uit een landelijke coördinator en drie regionale coördinatoren. De regionale coördinatoren waren elk circa 14 uur per week beschikbaar, de landelijke coördinator gemiddeld 10 uur. De regionale coördinatoren zijn gestart per 1 juli 2009 en zijn na projectverlenging precies een jaar in functie geweest. De landelijke coördinator begon 3 maanden eerder en is ook 3 maanden langer door gegaan.

De implementatie wordt aangestuurd vanuit een landelijke projectgroep. Hierin zijn behalve de drie participerende organisaties en de projectleiding vertegenwoordigd:

- De SVG als opdrachtgever.
- Het programma Advies van de 3RO in de persoon van de projectleider 'Diagnose'.
- De ontwikkelaars/onderzoekers van de MATE-Crimi.
- Het platform van 1ste geneeskundigen in de verslavingszorg.
- Het WODC.
- Het Ministerie van Justitie, in de persoon van de projectleider verslavingszorg van DSP.

Binnen het implementatieproject voeren de onderzoekers een betrouwbaarheids- en validatieonderzoek uit. Hiervoor zijn twee onderzoeksassistenten tijdelijk in dienst genomen van Tactus (vanaf 1 december, uiteindelijk respectievelijk tot 1 augustus en tot 1 september). De onderzoeksassistenten functioneren

onder inhoudelijke aansturing van de onderzoekers. Functionele aansturing is verdeeld tussen Tactus Zorgontwikkeling (als werkgever) en de landelijke projectcoördinator (in verband met de samenwerking met de implementatiecoördinatoren).

Gedurende het implementatieproject vonden drie expertmeetings plaats. De eerste twee vonden plaats bij de aanvang van het project en hadden tot doel de onderzoekers en implementatoren te adviseren over het gebruik van MATE-Crimi in het reclasseringsproces. De derde expertmeeting vond plaats tegen het einde van het project en had tot doel het gebruik van de MATE-Crimi te evalueren. De namen van de implementatiecoördinatoren, de projectgroepleden en de deelnemers aan de expertmeetings zijn opgenomen in bijlage 2.

In het kader van de verbinding met het programma Advies van de 3RO participeert de landelijke implementatiecoördinator in de projectgroep Diagnose en is het project opgenomen in de tweewekelijkse voortgangsrapportage van dit programma.

3.3. Implementatiestrategie

Het modelproces (zie paragraaf 3.4.5.) en de te bereiken resultaten komen voor alle organisaties op hoofdlijnen overeen, maar de organisaties zelf zijn verschillend en complex. Daarmee verschilt ook het proces van aansluiten op de bestaande praktijk en mobiliseren van betrokkenheid bij de uitvoering van het project. Er is gekozen voor een implementatiestrategie waarin de regionale implementatiecoördinatoren kennis, tools en ondersteuning kregen aangereikt om die aansluiting en betrokkenheid te kunnen realiseren.

In het implementatieproject is onderscheid te maken tussen de feitelijke implementatie en daarmee verbonden procesevaluatie enerzijds en het betrouwbaarheids- en valideringsonderzoek anderzijds. Strikt te scheiden zijn deze trajecten niet. In bijlage 3 is de taakverdeling tussen het implementatieteam en de onderzoekers opgenomen. Binnen het implementatieteam waren de taken verdeeld tussen een landelijke coördinator en drie regionale coördinatoren. Ook deze taakverdeling is in bijlage 3 opgenomen.

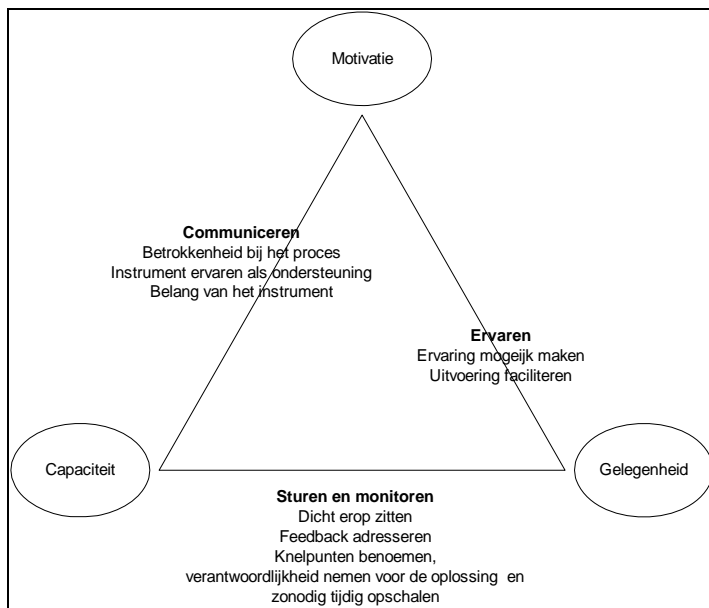
Implementeren is leren

Samenwerking tussen de implementatiecoördinatoren kreeg vorm in maandelijkse bijeenkomsten, waarvan drie in de vorm van een workshop. De workshops waren bedoeld om de coördinatoren te ondersteunen bij de inrichting van een op resultaat gerichte implementatiestructuur en hen daarbij gevoelig te maken voor de context van de eigen organisatie en de mogelijkheden om daarop aan te sluiten.

De workshops werden in samenwerking met een externe adviseur voorbereid en uitgevoerd. In de workshops is aan de implementatiecoördinatoren een stijl van werken geïntroduceerd waarin 'control' en 'deelnemen' naast elkaar gehanteerd worden in een stijl van verbindend werken gericht op duurzame veranderingen. Het gaat hierbij om het inrichten en onderhouden van een projectorganisatie die nauwkeurig en accuraat functioneert en waarbij de verhoudingen zo goed zijn dat men in staat en bereid is in goed onderling overleg en op flexibele wijze maatregelen in te zetten wanneer dat nodig is. Hiertoe wordt gestreefd naar een optimaal evenwicht tussen het managen en controleren van te halen bedrijfsresultaten, het creëren van betrokkenheid en het leren uit ervaring. Het triademodel van Poiez (1999) is gebruikt als onderliggend model. In dit model wordt ervan uitgegaan dat de factoren 'motivatie',

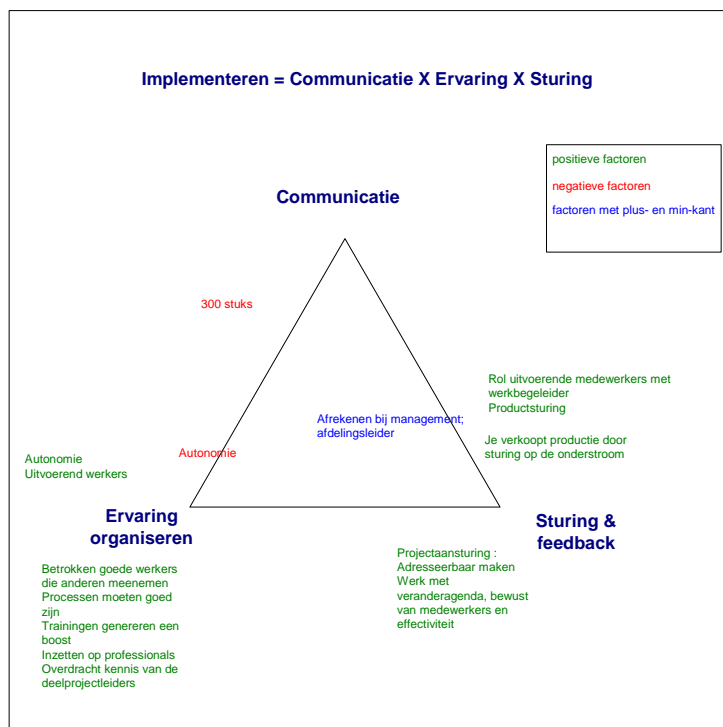
'gelegenheid' en 'capaciteit' in onderlinge samenhang bepalen of bepaald gedrag tot stand komt. In figuur 1 is dit in beeld gebracht.

Figuur 1. Triademodel van Poiesz.(1999)

In de laatste sessie van de workshop (juni 2009) is het implementatieproces geëvalueerd. Daarbij is als gegeven gehanteerd dat het altijd anders loopt dan je verwacht. Dat anders lopen heeft zowel negatieve als positieve gevolgen. In figuur 2 is de evaluatie van de implementatiecoördinatoren visueel weergegeven.

Figuur 2. Evaluatie implementatiecoördinatoren gevisualiseerd (juni 2009)

Organiseren en monitoren

'Reguliere' bijeenkomsten van het implementatieteam handelden over het opstarten van het project, het organiseren van de trainingen en het bewaken van de voortgang. Een volledige bijeenkomst is besteed aan de organisatie van 100 extra interviews, af te nemen door de onderzoeksassistenten binnen 3-8 dagen na afname van de MATE-Crimi. Een van de onderzoekers nam meerdere keren deel aan de bijeenkomsten van het implementatieteam.

Voor het monitoren van de afname van MATE-Crimi's en het leveren van kandidaten voor het valideringsonderzoek is dankbaar gebruik gemaakt van het internet. Per e-mail werden de nodige gegevens uitgewisseld en werd regelmatig aangespoord tot verhoging van het aantal afnames. Het organiseren van voldoende kandidaten voor het validerings- en betrouwbaarheidsonderzoek is voor alle betrokkenen een voortdurende bron van zorg geweest, maar het is uiteindelijk wel gelukt.

3.4. Organisatie van de toepassing van de MATE-Crimi

In de organisatie van de toepassing is ingespeeld op het feit dat de organisatie van de toeleiding naar zorg van justitiabelen gevarieerd is. Er is geprobeerd om tegemoet te komen aan verschillen in cultuur en visie van de organisaties. Dit heeft ertoe geleid dat drie instellingen elk volgens een ander organisatie-model implementeerden, namelijk:

1. Bij Jellinek zou de verdiepingsdiagnostiek uitgevoerd worden door Jellinek Aanmelding, de toenmalige 'centrale voordeur' van Jellinek. Doordat het bestuur van de organisatie besloot Jellinek Aanmelding op te heffen is dit overgenomen door het psychodiagnostisch centrum (PDC), wat op zich een andere functie heeft dan Jellinek Aanmelding had.
2. Door VNN zijn aan de reclasseringsteams psychologen toegevoegd om verdiepingsdiagnostiek uit te voeren. Naast de MATE-Crimi namen die ook de Miniscan² en de PDQ-4+³ af.
3. Bij Tactus wordt de verdiepingsdiagnostiek afgenomen door reclasseringswerkers.

De drie participerende organisaties worden als representatief gezien voor de lidinstellingen van de SVG. Vergelijking van de verschillende toepassingsmodellen kan daardoor leiden tot aanbevelingen voor het toepassingsmodel in andere instellingen.

3.4.1. VNN

Bij VNN zijn ten behoeve van de implementatie drie psychologen aangesteld, die elk als 'medewerker diagnostiek' werden ondergebracht in één van de drie reclasseringsteams. De psychologen werden aangestuurd door een regionale implementatiecoördinator. Via een interne projectstructuur onderhield de regionale coördinator contacten met de werkbegeleiders en de afdelingshoofden,

Hoewel het oorspronkelijk de bedoeling was dat de MATE-Crimi alleen door de psychologen werd afgenomen, is door VNN in oktober 2008 toestemming gevraagd om naast de psychologen ook enkele

2. De mini-Scan is een verkorte versie van de Scan. Het is een semigestructureerd psychiatrisch interview waarmee de meest voorkomende as-1 diagnoses vastgesteld kunnen worden.

3. De PDQ-4+ (Personality Diagnostic Questionnaire DSM-IV) is een screeningsinstrument voor persoonlijkheidsstoornissen, bestaande uit 99 vragen. Op basis van de screening kan besloten worden of er aanvullende diagnostiek op het gebied van persoonlijkheidsstoornissen nodig is.

reclasseringswerkers in te mogen zetten als MATE-Crimi assessor. In januari 2009 is besloten nog meer reclasseringswerkers te trainen. In beide gevallen is deze keuze gemaakt omdat de psychologen met 0,5 FTE per team te weinig capaciteit hadden om aan de vraag naar afname van MATE-Crimi en beide andere instrumenten te voldoen. Tevens werd beoogd op deze manier de betrokkenheid van de reclasseringswerkers bij het project te vergroten.

Bij VNN namen de psychologen naast MATE-Crimi ook twee andere instrumenten af, namelijk de mini-Scan om te verdiepen op psychopathologie en de PDQ-4+ om te verdiepen op persoonlijkheidsproblematiek. De implementatie van deze instrumenten is geen onderdeel van het landelijke implementatieproject verdiepingsdiagnostiek.

3.4.2. Jellinek

Bij Jellinek was de implementatie voorbereid in samenwerking met Jellinek Aanmelding. In deze centrale voordeur van de verslavingszorg was in 2007 de MATE-Crimi al geïmplementeerd als instrument voor de centrale intake. Tussen Jellinek Aanmelding en de reclassering waren afspraken gemaakt over personele uitwisseling om een goede brug te kunnen slaan tussen reclassering en zorg. De regionale coördinatie van de implementatie was aanvankelijk bij Jellinek Aanmelding belegd. Omdat kort voor aanvang van het project het bestuur van Arkin besloot Jellinek Aanmelding op te heffen is op de valreep contact gelegd met het psychodiagnostisch centrum (PDC), een afdeling van de voormalige GGZ-instelling. Bij het PDC werden een aantal medewerkers van Jellinek Aanmelding gedetacheerd om in opdracht van de reclassering de MATE-Crimi af te nemen. Vanaf september is de regionale coördinatie bij het Hoofd Inhoud van de reclasseringsafdeling belegd en werd bij het PDC een coördinator aangewezen om de productstroom te coördineren en de assessoren inhoudelijk te begeleiden. Jellinek is een maand later gestart dan beide andere instellingen.

De beslissing om de MATE-Crimi door 'derden' te laten uitvoeren werd in oktober in een voorlichtingsbijeenkomst voor de reclasseringswerkers ter discussie gesteld. Omdat er ook al problemen werden voorzien met afname bij gedetineerden en afname bij 'spoedgevallen' is toen besloten een viertal reclasseringswerkers te trainen om in specifieke situaties MATE-Crimi af te nemen.

3.4.3. Tactus

Bij Tactus is de MATE al sinds 2004 in gebruik als voordeurinstrument. Vanaf het begin is Tactus een proeftuin geweest voor ontwikkeling en toepassing van de MATE. Binnen Tactus is ervoor gekozen de MATE-Crimi te laten afnemen door reclasseringswerkers. Een ervaren reclasseringswerker werd aangesteld als regionale implementatiecoördinator. Door middel van samenwerking met de forensische polikliniek werd voorzien in de mogelijkheid om de zorgindicatie te laten fiatteren door een BIG-geregistreerde gedragsdeskundige. In eerste instantie zouden de reclasseringsafdelingen in Zwolle, Zutphen/Warnsveld en Almelo meedoen in het implementatieproject. Een maand na de start van de feitelijke implementatie is besloten het team Flevoland eveneens te laten aanhaken. Binnen de forensische polikliniek werd de MATE-Crimi gelijktijdig geïmplementeerd, maar dat valt buiten de reikwijdte van dit project.

3.4.4. Basisvoorwaarden voor assessment met MATE-Crimi

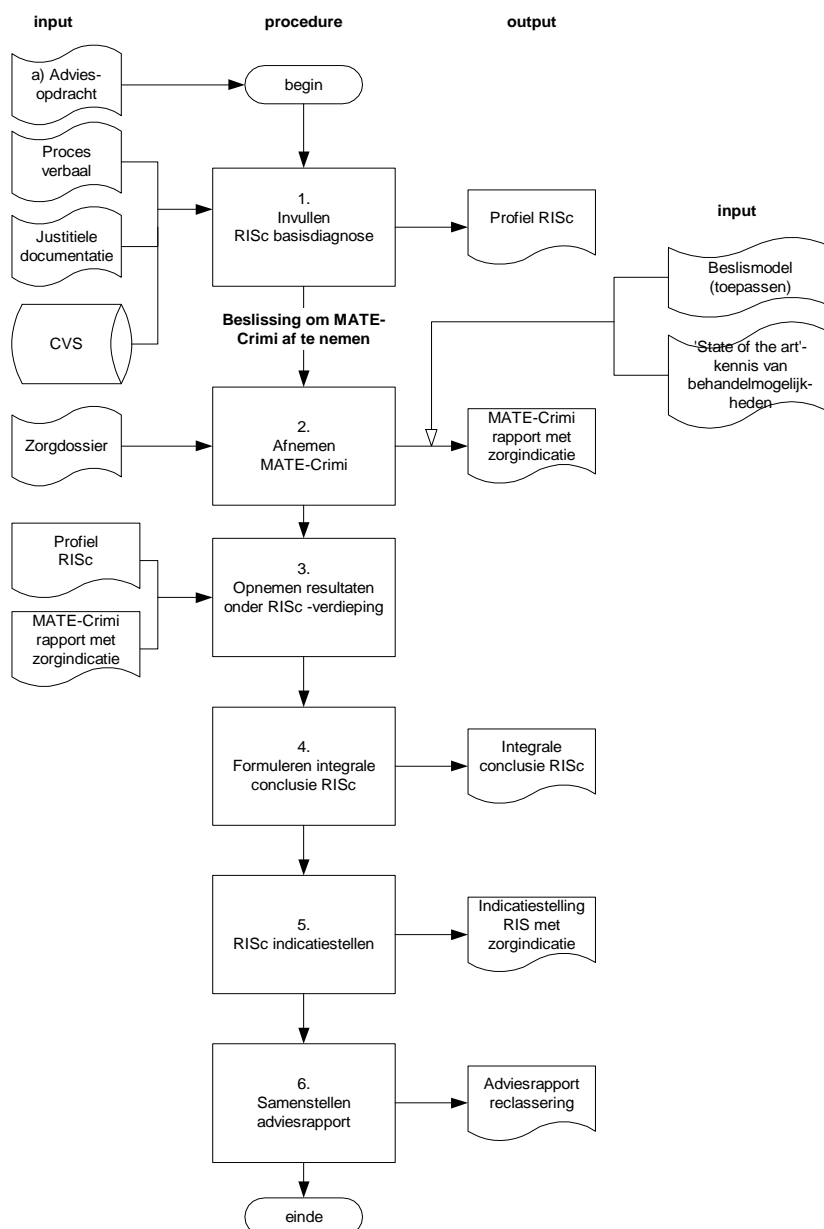
De eisen die gesteld worden aan assessment met de MATE-Crimi lopen parallel aan de eisen die gesteld worden aan assessment met de MATE. Dat betekent dat de assessoren voldoende kennis en kunde van verslaving en verslavingszorg moeten hebben. De eindverantwoordelijkheid voor de kwaliteit (en objectiviteit) van de adviezen, waarvan behandel- of zorgindicatie een onderdeel is, moet belegd zijn bij een zelfstandig bevoegde behandelaar. Het gebruik van MATE voor de verslavingsdiagnose en voor screening op psychopathologie vereist dat en bovendien is het bevorderlijk voor een goede aansluiting

tussen reclassering en zorg. Voor het assessment met MATE-Crimi moeten Assessoren naast eerder genoemde competenties voldoende kennis en kunde hebben van crimineel gedrag in samenhang met verslaving en dit kunnen plaatsen in een justitiële context

3.4.5. Modelprocedure

MATE-Crimi wordt ingezet als verdiegingsdiagnostiek volgend op de RISc wanneer is vastgesteld dat het gebruik van alcohol en/of drugs bijdraagt aan de ontwikkeling of de instandhouding van delictrecidive. In de loop van het implementatieproject is de modelprocedure tot stand gekomen zoals in onderstaande figuur weergegeven.

Figuur 3. Modelprocedure adviestraject met MATE-Crimi

Ervan uitgaande dat opdrachten die bij de verslavingsreclassering terecht komen altijd justitiabelen met verslavingsproblematiek betreft, was het uitgangspunt bij de implementatie dat in principe opdracht tot uitvoeren van een RISc gezien moest worden als een vraag om verdiegingsdiagnostiek. Met andere

woorden: een aanleiding om RISc uit te voeren werd tegelijkertijd gezien als een aanleiding om MATE-Crimi af te nemen.

3.5. Randvoorwaarden voor de implementatie

In de volgende paragrafen wordt achtereenvolgend besproken hoe het opleidingstraject, de communicatie en digitalisering van het assessment georganiseerd werden.

3.5.1. Opleidingstraject

De inhoudelijke uitleg van de MATE-Crimi met de bijbehorende procedure was in handen van ervaren trainers. Die konden daarbij gebruik maken van een trainershandleiding. De assessoren bij Jellinek waren al getraind. Gezien het feit dat het bij VNN in eerste instantie ging om slechts drie mensen die als assessor getraind werden, is besloten de trainingen voor Tactus en VNN gezamenlijk te organiseren. De implementatiecoördinatoren participeerden in de eerste training om zodoende het instrument te leren kennen. Trainingen vonden plaats in augustus-september (drie groepen) en november (bezemgroep). In november namen het team Flevoland van Tactus deel en tevens de reclasseringswerkers van VNN en Jellinek. Bij Tactus zijn in het kader van het project 25 reclasseringswerkers getraind voor assessment met MATE-Crimi, bij VNN zijn in augustus-september drie psychologen en in november vijf reclasseringswerkers getraind. Bij Jellinek zijn getrainde mensen ingezet vanuit het PDC (wisselende samenstelling van een team van drie-vier personen), en hebben alle reclasseringswerkers een voorlichtingsbijeenkomst gevolgd, waarna in november alsnog vier reclasseringswerkers zijn getraind. Aan de trainingen hebben mondjesmaat ook mensen uit de zorg meegedaan. Die zijn hier verder niet meegeteld. Zowel bij VNN als bij Tactus zijn in het eerste kwartaal van 2009 opnieuw mensen getraind, maar dat is voor rekening van de organisaties gegaan.

De training bestond uit vier dagdelen, verdeeld over twee dagen. In 14 dagen tussen de twee trainingsdagen in moesten de deelnemers een MATE-Crimi afnemen. Dit leverde oefenstof die in het derde dagdeel werd doorgenomen. Het vierde dagdeel is gebruikt om informatie te geven over het implementatieproject en de modelprocedure.

3.5.2. Communicatieplan

Het communicatieplan is op verzoek van de SVG in samenwerking met de communicatieafdeling van Tactus gemaakt. In samenwerking met het implementatieteam en Bureau Bèta is door deze afdeling een flyer ontwikkeld over de MATE-Crimi. Tevens zijn artikeltjes geschreven voor het personeelsblad van Tactus en voor de Tactus-site. Deze zijn aan Jellinek en VNN aangereikt om met aanpassingen in de eigen communicatielijn te gebruiken. Een eigen pagina op de SVG-site was beoogd, maar dat is er niet meer van gekomen. Wel is het project aangekondigd op de site. Omdat het project voor de andere reclasseringsorganisaties in deze fase nog geen consequenties had, is de communicatie op landelijk niveau beperkt gebleven tot de verslavingsreclassering. Dit in overleg met de communicatieadviseur van het programma Advies van de 3RO.

3.5.3. Digitalisering MATE-Crimi

De afname van MATE-Crimi was in het kader van het implementatieproject bij alle drie de instellingen verschillend georganiseerd. Dit zou ook inzicht moeten geven in de uiteindelijke positionering van MATE-Crimi. Het lag daarom niet voor de hand om in het begin van het project een keuze te maken voor het systeem waar MATE-Crimi (als verdiepingsdiagnostiek) in opgenomen zou worden. Alle drie de instellingen beschikten in principe over een applicatie in hun zorgsysteem. Die was echter niet meteen geschikt voor het project. De volgende problemen speelden:

- Bij Tactus was het instrument wel beschikbaar in User, maar reclasseringswerkers werken in CVS, het landelijke reclasseringssysteem en hebben geen toegang tot User. Of dat in dit kader gewenst zou zijn en hoe dat dan georganiseerd moest worden, zou moeten worden onderzocht.
- Bij VNN speelde in principe hetzelfde probleem. Ook de psychologen hadden geen toegang tot User.
- Bij Jellinek was de MATE-Crimi wel beschikbaar in Psygis en toegankelijk voor de assessoren van verdiepingsdiagnostiek, maar niet geschikt voor het berekenen van de scores en algoritmen die van belang zijn voor triage. Afgezien daarvan werken ook bij Jellinek de reclasseringswerkers niet in het zorgsysteem.
- Voor het project moesten de MATE-Crimi-gegevens geëxporteerd kunnen worden ten behoeve van analyse door de onderzoekers.
- Eveneens ten behoeve van onderzoeksdoelen moesten de gegevens tevens gekoppeld kunnen worden aan een CVS nummer.
- Naast de inhoudelijke MATE-Crimi gegevens moesten ook gegevens over inhoud en procesgang verzameld kunnen worden.

Op grond van bovenstaande problemen is kort vóór de feitelijke implementatie aan Bureau Bêta gevraagd de MATE-Crimi te digitaliseren. De elektronische MATE-Crimi applicatie is in oktober beschikbaar gekomen en in deze implementatieronde niet meegenomen in de training.

4. Evaluatie van de implementatie en van de organisatie van de toepassing

4.1. Uitvoering assessments met MATE-Crimi

4.1.1. Aantal afnames MATE-Crimi in relatie tot aantal RIScEn.

In onderstaande tabel is het aantal MATE-Crimi's per organisatie gerelateerd aan het aantal RIScEn. Verondersteld werd dat in principe elke door de verslavingsreclassering afgenomen RISc in aanmerking zou komen voor verdieping met MATE-Crimi⁴.

Tabel 1. Verdiepingsdiagnostiek in relatie tot RISc

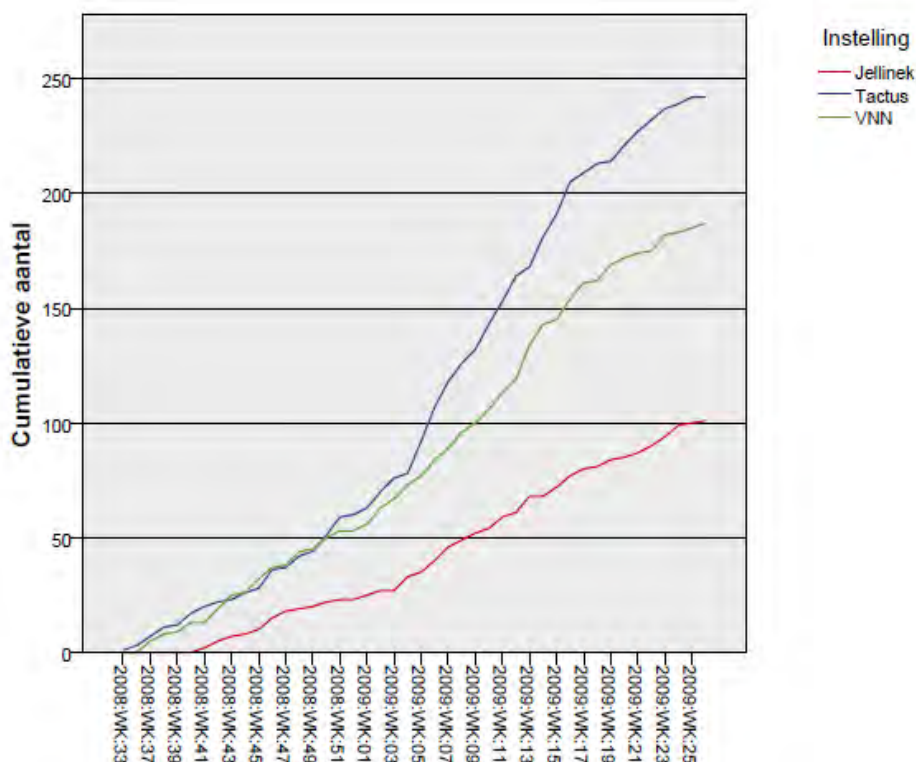
1 sept - 31 dec 2008 (aanlooperperiode)				1 jan - 1 juli 2009			
	RISc	MC	%		RISc	MC	%
Jellinek	198	23	12%	Jellinek	298	78	26%
VNN	228	53	23%	VNN	343	134	39%
Tactus	270	60	22%	Tactus	406	182	45%
Totaal	697	136	20%	Totaal	1046	394	38%

Van het aantal RIScEn dat in aanmerking komt voor verdieping wordt bij Tactus en VNN in de aanlooperperiode iets meer dan 20% gevolgd door afname van de MATE-Crimi, bij Jellinek 12%. Na de aanlooperperiode zien we een toename, bij Jellinek tot 26 % en bij VNN en Tactus tot respectievelijk 39% en 45% van het aantal RIScEn.

Discrepancie tussen beoogde en feitelijke afname van de MATE-Crimi heeft verschillende oorzaken. Ten eerste spelen factoren met betrekking tot de implementatie een rol. Er gaat een zekere tijd overheen voordat reclasseringswerkers er systematisch voor kiezen om MATE-Crimi aan te vragen of zelf af te nemen. Er is voortdurend gestimuleerd om MATE-Crimi's af te nemen maar het is niet afgedwongen. In de loop van het project zie je het aantal MATE-Crimi's toch geleidelijk toenemen. Bij Tactus, waar veel aandacht wordt gegeven aan de sturing op aantal, stijgt dit aantal het snelst. Bij Jellinek waar implementatie plaats vindt in een turbulente context, is de stijging veel trager en stagneert ook eerder, zoals te zien is in onderstaande grafiek.

⁴ Overigens is aan het project een prognose vooraf gegaan op basis van productcombinaties met voorlichtingsrapportage, toeleiding zorg en toezicht. Op grond van de prognose zouden de drie instellingen elk rond 300 RIScEn met verdieping hebben uitgevoerd. Deze prognose is gebruikt voor de aansturing op aantal. De prognose blijkt voor VNN en Jellinek aardig overeen te komen met het aantal RIScEn. Voor Tactus is het een onderschatting, het team Flevoland was in de prognose nog niet meegenomen.

Grafiek 1. Cumulatief aantal afnames MATE-Crimi van 1 sept 2008 – 1 juli 2009

Ten tweede spelen factoren met betrekking tot het proces van uitvoering een rol. Ook als alles mee zou zitten, zou de verslavingsreclassering waarschijnlijk niet op 100% verdieping op ‘verslaving’ zijn gekomen. Een één op één relatie tussen RISC en MATE-Crimi is bijvoorbeeld onmogelijk omdat cliënten in de loop van het adviesproces kunnen uitvallen (no-show) of omdat de reclasseringswerker al dan niet terecht reden ziet om af te zien van verdieping.

Binnen de populatie die voor afname van RISC door de verslavingsreclassering in aanmerking komt maken reclasseringswerkers een nadere selectie voor verdiepingsdiagnostiek. We weten niet in hoeverre zij die selectie maken op grond van cliëntkenmerken (ernst van verslavingsproblematiek) en baseren op het proces-verbaal, justitiële documentatie, cliëntdossier en/of klinische intuïtie. De keuze om al dan niet over te gaan tot verdiepingsdiagnostiek kan ook beïnvloed zijn door tijdsdruk vanuit de strafrechtketen.

Data MATE-Crimi

In de implementatieperiode zijn van september 2008 tot juli 2009 (10 maanden) 530 MATE-Crimi's ontvangen. Deze 530 MATE-Crimi's zijn afgenomen door 60 verschillende assessoren. 6 van deze assessoren hebben ieder meer dan 20 MATE-Crimi's gedaan (totaal 38% van de 530 MATE-Crimi's), 14 assessoren ieder tussen de 10 en de 20 (totaal 37%) en de rest van de assessoren ieder minder dan 10 (totaal 25%).

8 van de 530 MATE-Crimi's zijn niet bruikbaar omdat de afname voortijdig is afgebroken, waardoor het grootste deel van de gegevens ontbreekt. Voor analyse van de inhoud van de MATE-Crimi en analyse van afnametijden e.d. zijn dus 522 MATE-Crimi's beschikbaar, 100 van de Jellinek, 240 van Tactus en 182 van VNN.

4.1.2. Samenhang verdiepingsdiagnostiek met andere activiteiten

Om inzicht te krijgen in de samenhang van de verdiepingsdiagnostiek met de (andere) activiteiten van de reclassering is een bestand gemaakt met productiegegevens van de drie deelnemende instellingen uit het CVS. Dit bestand bevat alle afgesloten productie van 1 augustus 2008 tot en met 14 juli 2009. Dit bestand noemen we CVSprod.

CVSprod bevat voor iedere unieke cliënt één of meerdere producten met een begindatum (datum aanleiding) en een einddatum (productiedatum).

Omdat verdiepingsdiagnostiek zelf of de aanvraag voor verdiepingsdiagnostiek niet geregistreerd wordt in CVS als product wordt de VD binnen een product in CVSprod geplaatst. Daarbij zijn de volgende regels gehanteerd:

- De datum van afname van de MATE-Crimi ligt tussen de datum aanleiding en de productiedatum van het product.
- Als er meerdere producten zijn waarin de MATE-Crimi volgens de eerste regel geplaatst kan worden, worden de volgende regels daarop toegepast:
 - als een van de producten RISc of RISc- herhalingsdiagnose is én de doorlooptijd is minder dan een jaar, dan wordt de MATE-Crimi geplaatst binnen het product RISc / RISc herhalingsdiagnose)
 - anders wordt de MATE-Crimi geplaatst binnen het product waarvan de datum aanleiding het dichtst bij de datum afname MATE-Crimi ligt.

Van de 530 cliënten bij wie een MATE-Crimi is afgenomen is het na toepassing van bovenstaande criteria voor 457 cliënten mogelijk de MATE-Crimi binnen een reclasseringsproduct uit CVSprod te plaatsen. Voor 73 cliënten kan dat niet. Voornaamste redenen zijn: (a) dat er nog geen afgesloten product is voor de betreffende cliënt, (b) dat de cliënt niet bij de reclassering is geweest en (c) administratieve fouten.

MATE-Crimi in de reclasseringsproductie

Tabel 2 geeft weer binnen welk product de MATE-Crimi gebruikt is. 68% (n=313) van de MATE-Crimi's is in het kader van RISc of RISc herhalingsdiagnose ingezet, 14% in het kader van adviesproducten zonder RISc⁵, 7% in het kader van toeleiding zorg, 8% in het kader van toezicht en 3% in het kader van overige producten.

⁵ Mogelijk is er sprake van een 'nog geldige' RISc's. Dat is niet uitgezocht.

Tabel 2 Aantal MATE-Crimi binnen bestaand reclasseringsproduct

Product	n	%
RISc / RISc-herhalingsdiagnose	313	68%
Diverse adviesproducten zonder RISc	64	14%
Toeleiding zorg	30	7%
Toezicht	38	8%
Overig	12	3%
Totaal	457	100%

4.1.3. Doorlooptijden product RISc en invloed van verdiepingsdiagnostiek

Om de invloed te bekijken van de verdiepingsdiagnostiek op de doorlooptijden van de RISc zijn in CVSprod de doorlooptijden vergeleken van de RISc producten waar een MATE-Crimi bij gedaan is versus de RISc producten zonder MATE-Crimi. Doorlooptijden worden gewoonlijk berekend door het aantal dagen te bepalen tussen de datum aanleiding en de productiedatum (persoonlijke mededeling SVG, 2009). Totaal zijn er 1924 RISc-producten, daarvan hebben er 145 een doorlooptijd van meer dan 1 jaar, deze laten we buiten beschouwing omdat deze niet representatief zijn en daardoor de berekening van de gemiddelde doorlooptijd verstoren. De gemiddelde doorlooptijd van de 1779 RISc-producten is 95 dagen.

Tabel 3 Doorlooptijden RISc naar VD per instelling

MATE in RISc producttraject	Instelling	M	n	SD
Nee	Jellinek	81.39	443	57.822
	Tactus	95.45	551	73.850
	VNN	114.12	472	73.325
	Totaal	97.21	1466	70.383
Ja	Jellinek	75.51	51	41.013
	Tactus	82.95	163	56.983
	VNN	89.86	99	47.716
	Totaal	83.92	313	51.903
Totaal	Jellinek	80.78	494	56.315
	Tactus	92.60	714	70.515
	VNN	109.91	571	70.133
	Totaal	94.87	1779	67.676

Gemiddelde doorlooptijden voor RISc met MATE-Crimi zijn 76 dagen voor Jellinek, 83 dagen voor Tactus en 90 dagen voor VNN. Deze data laten zien dat de gemiddelde doorlooptijd van RISc niet langer wordt door het assessment met MATE-Crimi. Verrassend genoeg blijkt die zelfs korter te zijn. Een mogelijke verklaring daarvoor is de verhoogde aandacht als gevolg van het project. Een andere mogelijke verklaring is dat afnemers van MATE-Crimi sneller werken of hun productie administratief zorgvuldiger afhandelen. Maar het kan ook zo zijn dat de doorlooptijd bij RISc zonder MATE-Crimi juist langer wordt doordat men pogingen blijft doen om met afgehaakte cliënte in contact te komen. Opvallend is dat Jellinek een kortere doorlooptijd heeft voor RISc met MATE-Crimi dan beide andere organisaties. Dat bij Tactus de RISc en de MATE-Crimi door één persoon wordt uitgevoerd en bij de andere organisaties door twee, maakt in de doorlooptijd geen verschil. Verwacht werd dat het inschakelen van derden zou leiden tot een langere doorlooptijd. Dat blijkt echter niet het geval wat mogelijk te verklaren is doordat bij Jellinek strakke afspraken waren gemaakt over de doorlooptijd voor het advies van het PDC

en doordat bij VNN de afname rechtstreeks kon worden ingepland in de agenda van de psychologen. De beschikbaarheid van de assessoren was daarmee weliswaar beperkt maar wel precies bekend, wat de reclasseringswerker gelegenheid gaf om af te zien van verdiepingen die de capaciteit van de assessoren overschreden of die niet bijtijds te plannen waren.

Of verdere verdieping op psychiatrische problematiek, zoals bij VNN bij een deel van de cliënten gebeurde, verlenging van doorlooptijd tot gevolg heeft, is niet goed vast te stellen als we vermoeden dat de reclasseringswerker vooraf al selecteert op haalbaarheid. Meestal is het ook niet nodig om in deze fase al te verdiepen op psychiatrische problematiek. Immers, de 'zwaar psychiatrische' gevallen zijn al geselecteerd vóór ze bij de reclassering terecht komen. Bij de groep die voor verdieping in aanmerking komt is de MATE in staat om vast te stellen of er al dan niet sprake is van zodanige psychopathologie dat nader onderzoek aangewezen is. Eventuele verdieping kan parallel lopen, zoals bij VNN het geval was, maar kan ook wachten tot na de zitting. In een goede verslavingsbehandeling wordt de co-morbide stoornis bij intake of na start van de behandeling alsnog meegenomen (Resultaten Scoren, 2003, p. 29).

4.1.4. Duur verdiepingsdiagnostiek

De assessoren hebben de tijdsbesteding voor de verdiepingsdiagnostiek geregistreerd. In de totale tijd zijn afzonderlijk opgenomen de duur van het interview en de duur van verwerking, rapportage en overleg (overige tijd). De reistijd wordt niet meegenomen. Bij vijf van de 522 bruikbare MATE-Crimi's is de tijd niet ingevuld, dus Tabel 4 is gebaseerd op 517 MATE-Crimi's.

Tabel 4 Afnametijd en totale tijdsduur in minuten per instelling

	N	Afnametijd				Overige tijd				Totale tijd			
		M	Min	Max	Med.	M	Min	Max	Med.	M	Min	Max	Med.
Jellinek	100	113	30	180	100	123	40	300	120	237	90	480	210
Tactus	236	73	30	150	60	34	10	180	30	107	45	255	105
VNN	181	86	40	180	90	160	50	300	150	246	100	480	240
Totaal	517	86	30	180	90	96	10	300	90	181	45	480	180

De totale extra tijd, 96 minuten is 9 minuten meer dan gerapporteerd door Broekman et al. (2006) in het pilotonderzoek naar de MATE-Crimi, (gemiddeld 87 minuten). De totale gemiddelde tijd besteed aan de verdiepingsdiagnostiek is met 181 minuten ongeveer gelijk aan de 176,5 minuten gerapporteerd in 2006.

Wat blijkt is dat de totale tijd bij VNN en Jellinek niet veel verschilt en bij Tactus aanzienlijk korter is (246 en 237 versus 107 minuten). De duur van het interview verschilt niet veel tussen Tactus en VNN en is bij Jellinek opvallend veel langer (73 en 86 versus 113 minuten). De langere duur van verdiepingsdiagnostiek zit bij VNN vooral in de overige tijd en bij Jellinek in de langere duur van de interviews. Bij VNN wordt de overige tijd gebruikt voor overleg met de reclasseringswerker, voorafgaand aan het assessment en over de uitkomst van de MATE-Crimi. Bij Tactus is de overige tijd aanzienlijk korter dan bij beide andere organisaties, doordat de reclasseringswerker zelf de verdiepingsdiagnostiek uitvoert. Het gemiddelde van alle drie de organisaties komt min of meer overeen met het gemiddelde dat uit de pilot van 2005 kwam, beide zijn af te ronden op drie uur.

4.2. Evaluatie van de implementatie

4.2.1. *Het verloop van de implementatie*

Er was weinig of geen weerstand tegen de implementatie van MATE-Crimi. De verwachtingen waren eerder hooggespannen. Met de beschikking over dit nieuwe instrument verwacht de verslavingsreclassering beter in staat te zijn de adviezen aan de rechter te onderbouwen. Ook wordt het instrument gezien als een middel om een betere toegang tot de zorg te hebben en als een middel om de verslavingsreclassering te onderscheiden van de andere reclasseringspartners. Toch is er een vrij grote discrepantie tussen het aantal verdiepingen dat volgens de modelprocedure gedaan had moeten worden en het aantal gerealiseerde verdiepingen (zie paragraaf 4.1.1., tabel 1). Komt dat door een gebrekkige implementatie of is de lat te hoog gelegd? Verschillende factoren spelen hier een rol, deels gerelateerd aan het implementatieproces en deels aan het proces van uitvoering. De belemmeringen voor de implementatie worden in de volgende paragraaf besproken. Eerst wordt in deze paragraaf het verloop van de evaluatie besproken.

1. *Betrokkenheid regionale coördinatoren bij organisatie en uitvoering van de training*

De implementatiecoördinatoren voor VNN en Tactus waren bekend in de zomer van 2008 en meteen in juli beschikbaar. Daardoor is het gelukt op heel korte termijn de trainingen goed te organiseren. De landelijke coördinator, een externe ondersteuner en twee regionale coördinatoren deden mee op dag 1 van de eerste training evenals één van de onderzoekers/ontwikkelaars. Daardoor ontstond bekendheid met het instrument en betrokkenheid bij het werkproces van de assessoren.

2. *Trainen en starten*

Voor VNN en Tactus werden de trainingen scherp voor de start gepland, zodat de assessoren meteen na de training aan de slag konden. De gezamenlijke training bevordert de betrokkenheid bij het project. Bij Jellinek werden medewerkers ingezet die al getraind waren. De afstand tussen het implementatieteam en de uitvoering was daardoor groter. Overigens blijkt bij Tactus dat niet alle assessoren na de training gaan afnemen. We leren hieruit dat training en uitvoering direct aan elkaar gekoppeld moeten zijn, maar dat je dan ook moet controleren of iedereen die getraind is daadwerkelijk aan de slag gaat.

3. *Ervaren en waarderen*

Bij Jellinek worden volgens de implementatiecoördinator nut en noodzaak van assessment met de MATE-Crimi door de reclasseringswerkers hoger geschat zodra er collega's binnen het team met het instrument werken. De tevredenheid met de resultaten van afname MATE-Crimi is het grootst bij medewerkers die zelf afnemen, maar ook bij afname door een directe collega lijken de reclasseringswerkers meer tevreden met het resultaat dan bij afname door het PDC. We leren hieruit dat nieuwe schakels in het werkproces beter gewaardeerd worden als ze dichtbij komen, direct op de werkvloer ervaren worden.

4. *Voordeel van nieuwe discipline*

Beschikbaarheid van de discipline psychologie in de dagelijkse praktijk van de reclasseringswerkers blijkt bij VNN bevorderend. De reclasseringswerkers tonen zich tevreden dat zij een psycholoog in hun midden hebben die zij kunnen consulteren en die op een andere manier over de cliënten praat, een andere insteek heeft. Mogelijk draagt dit ertoe bij dat reclasseringswerkers bij VNN de psychologen ook gemakkelijker inschakelen voor assessment met MATE-Crimi dan bij Jellinek, waar de assessoren meer op afstand blijven.

5. *Inzet van de MATE-Crimi naar eigen oordeel*

Bij aanvang van de implementatie is de MATE-Crimi alleen aan de RISC gekoppeld⁶. In praktijk bleek dat reclasseringswerkers gemotiveerd zijn MATE-Crimi in te zetten als dat naar hun eigen oordeel bij zou kunnen dragen aan de kwaliteit van het reclasseringsproces, bijvoorbeeld als het toezichttraject van de cliënt stagneert of als zich omstandigheden voordoen die kansen voor toeleiding naar zorg bieden.

4.2.2. **Belemmerende factoren**

Het werken met drie verschillende organisatiemodellen is op zichzelf al een complicerende factor in het implementatieproject, maar leidt er ook toe dat we de implementatie in de verschillende organisaties afzonderlijk moeten beoordelen. In de beschrijving van de belemmerende factoren komt dat tot uitdrukking.

1. *Organisatieverandering.*

Bij Jellinek bleek er op de valreep van de aanvang van het project een belangrijke organisatieverandering op komst. Daarop is besloten enkele medewerkers van de op te heffen afdeling Jellinek Aanmelding te detacheren naar het psychodiagnostisch centrum (PDC). Aanvankelijk leek dat alleen tot een vertraagde start te leiden, maar achteraf gezien moet gesteld worden dat onvoldoende is doorgelicht of en hoe de werkwijze van het PDC kon aansluiten bij de reclassering. Ook speelden er bij aanvang van het project belangrijke wisselingen in personele bezetting. Bij Jellinek is het assessment met MATE-Crimi uiteindelijk niet echt op gang gekomen. Hieruit leren we dat het niet handig is een implementatietraject door te zetten wanneer zich een belangrijke organisatieverandering voordoet, tenzij bestuur en management van de organisatie zich bewust zijn van het spanningsveld en bereid is de problemen die hierdoor ontstaan op te lossen.

2. *Onduidelijkheid over afbakening projectdoelen.*

Bij VNN bestonden misverstanden over de implementatie van mini-Scan en PDQ-4+ naast MATE-Crimi. Implementatie van deze instrumenten was bewust buiten het landelijke project gehouden. De regionale implementatiecoördinator had echter wel de opdracht om alle drie de instrumenten te implementeren. In dit spanningsveld ontstonden samenwerkingsproblemen in het implementatieteam. Dit had vermeden kunnen worden door het uiteindelijk vastgestelde projectplan grondig door te spreken met alle betrokkenen.

3. *'Productie' afhankelijk van capaciteit*

Bij VNN, was de productie afhankelijk van de beschikbaarheid van één assessor in parttime dienstverband per reclasseringsteam. Dat bleek een te smalle basis.

4. *Discrepantie in verwachtingen over essentiële randvoorwaarden.*

Bij de start van de implementatie was nog onduidelijk of er gewerkt moest worden aan mogelijkheden om de MATE-Crimi in dit verband af te nemen in USER dan wel Psygis of dat er tijdelijk een andere oplossing moest worden gevonden. Achteraf gezien moest dit project eerst uitgevoerd zijn om die keuze

⁶ MATE-Crimi gekoppeld aan andere producten komt in het begin ook voor, maar dat komt doordat er geoefend is met cliënten uit de bestaande caseload.

te kunnen maken. Als tijdelijke voorziening is door Bureau Bêta op de valreep een applicatie ontwikkeld. Deze kwam in de loop van oktober beschikbaar en had de eerste maanden nog te kampen met voor digitale applicaties gebruikelijke kinderziekten. Door zulke tegenvallers wordt zeker bij hooggestemde verwachtingen, het enthousiasme behoorlijk afgeremd. Daar had het implementatie team beter op in moeten spelen, bijvoorbeeld door de verwachtingen tijdig bij te stellen.

5. *Koudwatervrees en 'ermee weg komen'.*

Hoewel de assessoren bij Tactus vanaf het begin enthousiast zijn over het instrument, komt 'de productie' erg moeizaam op gang. De reclassering moet binnen een beperkt aantal weken na aanvraag tot een advies komen. Afnemen van de MATE-Crimi kost extra tijd. Als er derden moeten worden betrokken (reclasseringswerker schakelt assessor in) geeft men bovendien een stukje van de planning uit handen. Koudwatervrees kan er in combinatie met tijdsdruk toe leiden dat reclasseringswerkers afzien van het laten afnemen van de MATE-Crimi. Die tijdsdruk lijkt echter relatief. Bij Tactus wordt goed zichtbaar dat enkele reclasseringswerkers, die veel MATE-Crimi assessments doen, ook in het algemeen erg productief zijn. Reclasseringswerkers met koudwatervrees komen wellicht te gemakkelijk weg, doordat afname van MATE-Crimi ook niet werd afgedwongen door het systeem of bij de beoordeling van de adviesrapporten. Hieruit leren we dat werkbegeleiders, teamleiders en/of afdelingshoofden een actieve rol moeten hebben bij de implementatie.

6. *Praktische problemen*

Bij de implementatie hebben we ook te maken met praktische problemen, zoals:

- Bij het PDC was de afname redelijk gefaciliteerd (4 dagen per week een afnemer beschikbaar). Maar het is niet goed gaan lopen, doordat de aanmeldingen beperkt bleven en er bovendien een hoge no-show was van cliënten waarmee een afspraak tot stand kwam. Die hoge no-show geldt ook voor cliënten in detentie⁷.
- MATE-Crimi wordt door de reclassering op papier aangeleverd en is daarmee niet terug te vinden in het EPD. Omgekeerd heeft de reclassering geen inzage in het EPD en weet daarom niet of er al een MATE-rapportage beschikbaar is waarop kan worden aangesloten. Uitwisselbaarheid van de gegevens is op de eerste plaats van belang om de cliënt niet te belasten met onnodig herhaalde assessment. Daarnaast is het van belang om goed in te schatten in welke mate zorgaanbod en reclasseringsactiviteiten geïntegreerd moeten worden en moet dit zo nodig ook kunnen gebeuren, bijvoorbeeld bij bemoeizorg-klanten.

4.3. **Evaluatie van de organisatie van de toepassing**

4.3.1. ***Verdiepingsdiagnostiek door toegevoegde medewerkers diagnostiek***

Bij VNN werd voor elk van de drie reclasseringsteams – Groningen, Friesland en Drenthe – een halftime psycholoog aangesteld en in augustus getraind als assessor. Behalve de MATE-Crimi nemen de psychologen ook de PDQ-4+ en de mini-Scan af. De reclasseringswerkers zien de meerwaarde van psychologen binnen het team en schakelen hen graag in voor diagnostiek.

⁷ Ook in detentie kunnen afspraken doorkruist worden, zowel door cliëntgerelateerde factoren (een gelijktijdige afspraak bij de kapper (!) bijvoorbeeld) als systeemgerelateerde factoren (wijziging van het dagprogramma bijvoorbeeld). De regionale coördinator van Jellinek geeft aan: 40-50% no-show bij ambulante reclasseringscliënten en 20% bij gedetineerden). In de reguliere verslavingszorg ligt no-show op ongeveer 23%.

De psychologen maken - net als de reclasseringswerkers- lange reistijden om cliënten te bezoeken in detentie en op decentrale locaties. Daarnaast moet hun aandacht verdeeld worden over meerdere instrumenten. Daarmee kunnen zij onvoldoende tegemoet komen aan de vraag om MATE-Crimi's af te nemen.

Om die reden en ook om de betrokkenheid te vergroten is er in oktober voor gekozen in elk van de regio's één of twee reclasseringswerkers te trainen om MATE-Crimi's af te nemen. Vanaf januari neemt de productie inderdaad toe. Later is besloten om - op kosten van de instelling - nog meer reclasseringswerkers te trainen, maar dat was te laat om binnen de projectperiode nog tot substantiële verhoging van de productie te leiden.

Vanaf het moment dat ook reclasseringswerkers konden afnemen is geprobeerd de verdiepingsdiagnostiek te verdelen tussen psychologen en reclasseringswerkers. De psychologen werden zoveel mogelijk ingezet bij die cliënten waarbij ook andere psychodiagnostiek geïndiceerd was, wat bijvoorbeeld kan blijken uit dossierinformatie. Als een reclasseringswerker MATE-Crimi afnam, werd zoveel mogelijk geprobeerd dat te combineren met RISC-afname. Het is niet goed mogelijk daar een goedlopend rationeel proces voor te ontwerpen. Door fysieke aanwezigheid op de werkvloer van de reclassering konden de psychologen zich wel flexibel afstemmen op het reclasseringsproces.

4.3.2. Verdiepingsdiagnostiek uitbesteed aan psychodiagnostisch centrum

Bij Jellinek is op het laatste moment besloten het assessment met MATE-Crimi uit te besteden aan het psychodiagnostisch centrum (PDC), omdat Jellinek Aanmelding werd opgeheven.

In de vorige paragraaf is al besproken dat dit niet bevorderlijk was voor de implementatie. De afstand tussen de reclassering en het PDC was te groot. De assessoren kennen de cliënten niet en wisten niet dat het wenselijk was dat zij vooraf bekende informatie zouden betrekken, Dit nog afgezien van de vraag of daar voldoende tijd voor zou zijn geweest. Strategische zelfpresentatie die eigen is aan justitiabele cliënten kon door hen moeilijk worden doorzien.

De reclasseringswerkers raken hun enthousiasme voor het nieuwe instrument kwijt, omdat ze de conclusies die de assessoren trekken niet geloofwaardig vinden.

In oktober is ook bij Jellinek besloten om enkele reclasseringswerkers te trainen. Deze nemen af bij doelgroepen waar het PDC moeilijker bij komt, zoals cliënten met een TBS- of met een ISD-maatregel. Reclasseringswerkers tonen zich meer tevreden met de rapportage van de interne assessoren dan met de rapportages die van het PDC komen, ondanks het feit dat het bij het PDC gaat om meer ervaren assessoren. Het is de vraag of uitvoering door het PDC exemplarisch is voor een situatie waarin de reclassering het assessment uit de zorg betreft. Een belangrijk verschil tussen PDC en Jellinek Aanmelding is bijvoorbeeld dat het PDC geen verantwoordelijkheid heeft voor de toeleiding naar zorg, wat bij Jellinek Aanmelding wel het geval was.

4.3.3. Verdiepingsdiagnostiek door reclasseringswerkers

Bij Tactus is gekozen voor afname door reclasseringswerkers. In augustus 2008 is gestart met de training van drie van de vier reclasseringsteam (Zutphen, Almelo en Zwolle). Voor het vierde team (Flevoland) werd in november een bezemgroep georganiseerd waaraan ook reclasseringswerkers van Jellinek en VNN hebben deelgenomen. Het ging in principe om alle adviseurs. In de praktijk zijn er enkele adviseurs met uitstel getraind en zijn ook enkele toezichthouders en enkele medewerkers van andere afdelingen getraind.

Niet alle mensen die getraind zijn, zijn enthousiast gaan afnemen. Na aanscherping van de sturing is dat wel wat verbeterd, maar er blijft een onderscheid tussen mensen die er warm voor lopen en mensen met drempelvrees.

4.4. Conclusies

Hoewel er weinig of geen weerstand was tegen implementatie hebben Tactus en VNN veel tijd nodig gehad om tot substantiële productie te komen en is dat bij Jellinek niet gelukt. In relatie tot het aantal RIScen komt die productie bij VNN tot 39%, bij Tactus tot 45% en bij Jellinek tot 26%. Discrepancie tussen de beoogde productie (100% van het aantal RIScen) en de gerealiseerde productie moet verklaard worden uit implementatiefactoren enerzijds en procesfactoren anderzijds.

Om te beginnen bij de implementatiefactoren kan gesteld worden dat bij Jellinek de reorganisatie zodanig belemmerend gewerkt heeft dat implementatie nauwelijks kans van slagen kreeg. Ook bij Tactus en VNN duurt het een zekere tijd voordat de afname van MATE-Crimi goed op gang komt. In de loop van het project zie je het aantal MATE-Crimi's daar echter wel gestaag toenemen.

Verdiepingsdiagnostiek blijkt niet te leiden tot langere doorlooptijden. Men slaagt er blijkbaar in de afname zodanig te plannen dat het totale adviesproces niet langer wordt.

De totale tijdsbesteding is gemiddeld ongeveer drie uur. Wanneer de reclasseringswerker zelf de MATE-Crimi uitvoert, blijkt de totale tijdsbesteding aanzienlijk korter (minder dan twee uur).

Bij Tactus en VNN wordt na afronding van het project gemeld dat er, als gevolg van de ontwikkeling van forensische poliklinieken, nog een zekere voortgang is in de implementatie. Doordat de forensische poliklinieken een brug vormen naar de zorg krijgt het gebruik van de MATE-Crimi voor de reclasseringswerkers extra meerwaarde.

De verwachting dat 100% van de RIScen zou leiden tot verdieping was te hoog. Een deel van de cliënten valt na afname van de RISc af door factoren die niet/nauwelijks te beïnvloeden zijn. Bijvoorbeeld door no-show of doordat rekening moet worden gehouden met andere belangen, zoals tijdsdruk vanuit de strafrechtketen, belasting van de cliënt, niet mee kunnen of willen werken van de cliënt et cetera. Behalve deze organisatorische uitval, die deels op te heffen is, is het ook inhoudelijk niet nodig om alle RIScen door een MATE-Crimi te laten volgen. Sommige cliënten zijn al heel erg bekend of het beeld over hen is al zo volledig en duidelijk dat een MATE-Crimi niet nodig is. Het aantal wordt ruw geschat op 20-30%. Voor een goede beslissing terzake is nader onderzoek naar de relatie tussen RISc en MATE-Crimi nuttig

5. Evaluatie van de bruikbaarheid van het instrumentarium

5.1. Beoordeling bruikbaarheid door assessoren en staf

Het instrumentarium om tot een advies te komen bestaat uit de MATE-Crimi plus een scoringsalgoritme en een triage-algoritme. Hoewel niet systematisch gevraagd is naar een beoordeling van de bruikbaarheid, is hierover wel een en ander te zeggen op grond van diverse evaluatiemomenten.

Evaluatiemomenten waren bijvoorbeeld:

- Terugkomdagen na de training van de assessoren.
- Workshops, bijeenkomsten en schriftelijke uitwisseling van de implementatiecoördinatoren.
- De vergadering van de projectgroep in januari 2009.
- Een expertbijeenkomst van gebruikers en andere betrokkenen in april 2009.

De assessoren reageren in het algemeen positief op het gebruik van de MATE-Crimi.

Reclasseringswerkers zijn van mening dat zij aan de hand van een MATE-Crimirapportage hun advies aan justitiepartners beter kunnen onderbouwen. De MATE-Crimi draagt bij aan transparante keuzes in de toeleiding naar zorg en andere interventies voor justitiabele verslaafden.

Twee praktische problemen ten aanzien van de afname komen met enige regelmaat naar boven:

1. De module MATE-ICN, die bestaat uit de modules 7 en 8 (beschrijving in bijlage 1) vraagt veel oefening. In de handleiding zijn ankerpunten opgenomen die de assessor behulpzaam zijn bij het beoordelen van de situatie. Assessoren moeten deze ankerpunten bij de hand houden totdat zij zich deze door veelvuldige oefening eigen hebben gemaakt.
2. Het digitale instrument sluit niet goed aan bij de manier waarop de assessoren gewend zijn te werken in hun eigen systeem. De techniek leidt daardoor tot frustratie, bijvoorbeeld doordat men na het invoeren van alle gegevens de MATE-Crimi niet weg kan sturen als aan het begin een handeling is overgeslagen

Daarnaast blijken er twee meer fundamentele problemen te zijn.

1. *Representativiteit tijdvak*

De MATE-Crimi vraagt merendeels naar gedrag en problemen in de afgelopen maand of maanden. Voor gedetineerden en anderen die in een gesloten setting verblijven, is dat niet altijd representatief. In deze gevallen dient het tijdvak waarover bevraagd wordt aangepast te worden om een indicatie te krijgen van de zorg die na detentie nodig is, ervan uitgaande dat de MATE-Crimi niet wordt afgenomen om de benodigde zorg binnen detentie vast te stellen (in dat geval kan de MATE-Crimi gewoon worden afgenomen). Voor het middelengebruik is deze optie in de MATE-Crimi opgenomen, in de andere lijsten nog niet. Het gebruik van MATE-Crimi vraagt om nadere instructie bij afname in detentiesituatie.

2. *Strategische zelfpresentatie*

Bij Jellinek waren de assessoren geïnstrueerd zich van te voren niet te verdiepen in de achtergrond van de te interviewen cliënt. Kennis van en ervaring met het gedrag van de justitiabele binnen en buiten het justitiesysteem is bij deze medewerkers ook niet aanwezig. Daarbij komt dat de justitiabele vaak een zeker belang heeft bij het beeld dat er van hem geschetst wordt en zal hij zich bijvoorbeeld minder problematisch en meer gemotiveerd presenteren als hij daarvan voordelen verwacht. Een ervaren

reclasseringswerker zal een dergelijk beeld gemakkelijker als zodanig herkennen dan een zorgmedewerker en daardoor de vragen aanscherpen. Strategische zelfrepresentatie wordt door de MATE-Crimi niet ondervangen. Hiervoor is ervaring in de omgang met deze categorie mensen nodig en moet er ruim aandacht voor zijn in de training.

5.2. Advies gebaseerd op de MATE-Crimi

Bij de opbouw van een advies op grond van de MATE-Crimi wordt bij het beoordelen van de gegevens bij voorkeur de volgende volgorde aangehouden:

- uitslag van de NEXUS,
- uitslag van de motivatie voor behandeling,
- zorgzwaartesuggestie op grond van beslisboom van Resultaten Scoren,
- suggesties voor aanvullende medische, psychosociale en sociaal-maatschappelijke interventies.

Op de eerste drie punten geeft de MATE-Crimi een uitslag en een daaraan gekoppeld advies. De assessor krijgt na het invullen van de MATE-Crimi deze uitslagen en verwerkt deze in zijn advies. Als onderdeel van het onderzoek is de assessor ook gevraagd of hij kon instemmen met het advies. De uitkomsten en de mate van instemming met de adviezen worden in de volgende 3 paragrafen (5.2.1 Tot en met 5.2.3) besproken.

5.2.1. Uitslag van de NEXUS

Inleiding

De NEXUS is een Interview naar de relatie tussen middelengebruik en crimineel gedrag dat vaststelt:

- of iemand in de afgelopen periode van vijf jaar crimineel gedrag heeft vertoond
- of er sprake is van een *patroon in crimineel gedrag* (dus niet eenmalig of incidenteel).
- of, en zo ja welk verband er is tussen dat crimineel gedragspatroon en het gebruik van psychoactieve stoffen of met gokgedrag.

De NEXUS bestaat uit 12 items. Het centrale item aan het slot is de beoordeling van het verband tussen middelengebruik en crimineel gedrag en heeft de volgende 3 antwoordmogelijkheden:

- C_M Het criminele, grensoverschrijdende of asociale gedrag staat op de voorgrond; het is primair en het gebruik van psychoactieve stoffen staat in dienst van het kunnen vertonen van dat gedrag.
- M_c Het gebruik van psychoactieve stoffen is primair en het crimineel gedrag is een gevolg van het gebruik.
- CM Er is geen of niet langer een onderscheid in dominantie van crimineel gedrag dan wel gebruik van stoffen.

Resultaten

Crimineel gedrag in de laatste 5 jaar

In 7 gevallen was er geen sprake van crimineel gedrag in de laatste vijf jaar waardoor de NEXUS niet verder gebruikt kan worden omdat deze uitgaat van crimineel gedrag in de laatste vijf jaar. Ook zijn er 3 NEXUSen niet ingevuld. Er blijven na stap 1 dus 512 NEXUSen over van de 522 MATE-Crimi's.

Crimineel gedragspatroon

Bij de overgebleven 512 was in 7 gevallen geen crimineel gedrag ingevuld (5 leeg en 2 allemaal met nee beantwoord) zodat ook deze afvallen.

Van de overgebleven 505 waarbij crimineel gedrag is ingevuld, was er bij 84.6% (n= 427) sprake van een of meerdere patronen en bij 15.4% (n=78) was er geen sprake van een patroon.

Tabel 5 geeft de aantallen van het crimineel gedragspatroon. Omdat er meerder patronen kunnen voorkomen bij een cliënt wordt in de NEXUS het primaire patroon gedefinieerd als het patroon dat het hoogst is in de hiërarchie (van 'geweld tegen personen' als hoogste tot 'rijden onder invloed' als laagste). Het primaire patroon wordt in de NEXUS gebruikt om de relatie tussen crimineel gedragspatroon en middelengebruik vast te stellen (Schippers & Broekman, 2008b).

Tabel 5 Primair crimineel gedragspatroon

	Crimineel gedragspatroon	Primair		Totaal	
		n	%	n	%
Hiërarchie					
1	Geweld tegen personen	183	42.9	183	42.9
2	Geweld tegen personen met vermogensdelict	16	3.7	26	6.1
3	Brandstichting	1	.2	4	.9
4	Diefstal en inbraak	150	35.1	217	50.8
5	Vandalisme, overlast en ander asociaal en antisociaal gedrag	14	3.3	84	19.7
6	Illegale productie, grootschalig bezit, handel of smokkel in drugs	30	7.0	69	16.2
7	Rijden onder invloed	33	7.7	91	21.3
	Totaal	427	100	674	157.8

Gemiddeld wordt per cliënt ruim anderhalf gedragspatroon vastgesteld. Bij bijna de helft wordt een patroon van geweld tegen personen vastgesteld. Diefstal en inbraak komen bij de helft van de cliënten als patroon voor, bij een derde is het ook het primaire patroon. Asociaal en antisociaal gedrag, handel en productie van drugs, en rijden onder invloed worden ieder in ongeveer 20% van de cliënten als patroon gezien. Rijden onder invloed en handel en productie, zijn in ongeveer 7% van de gevallen ook het primaire crimineel gedragspatroon.

Relatie tussen CG en middelengebruik

Als er geen sprake is van een crimineel gedragspatroon, wordt volgens de handleiding van de NEXUS de relatie tussen crimineel gedrag en middelengebruik *niet* vastgesteld. In de praktijk hebben de assessoren in ruim de helft (n=41) van de gevallen waarbij geen patroon in het crimineel gedrag is vastgesteld toch de relatie met het middelengebruik vastgesteld. Deze vaststellingen zullen verder genegeerd worden omdat deze niet volgens protocol zijn. In 4 gevallen is wel een patroon vastgesteld, maar is de relatie niet ingevuld.

Tabel 6 laat zien dat bij ongeveer 85% een crimineel gedragspatroon kon worden vastgesteld. In 12% van deze gevallen werd geoordeeld dat het crimineel gedrag voorop stond, in bijna 60% dat het middelengebruik voorop staat en in bijna 30% dat het crimineel gedragspatroon en het middelengebruik verweven zijn en geen van beide dominant is.

Tabel 6 Conclusie NEXUS

Crimineel gedragspatroon	n	%	Conclusie NEXUS	n	%
Ja	427	84.4	CM	52	12.2
			MC	249	58.3
			CM	122	28.6
			Ontbrekend	4	0.9
Nee	78	15.6		78	
Totaal bruikbare NEXUSen	505	100.0		505	
Ontbrekende gegevens	17				
Totaal bruikbare MATE-Crimi	522				

Behandelsuggestie

Op basis van de uitkomsten van de NEXUS worden de volgende suggesties gegeven door Schippers & Broekman (2008a):

- Als de persoon getypeerd wordt als C_M (1) dan moet behandeling of begeleiding primair gericht zijn op het criminele, grensoverschrijdende of asociale gedrag.
- Wanneer de persoon getypeerd wordt als M_C (2) dan moet behandeling of begeleiding primair gericht zijn op het verslavingsgedrag en alleen secundair op het criminele, grensoverschrijdende of asociale gedrag.
- Wanneer de persoon getypeerd wordt als CM (3) dan ligt een gecombineerde behandeling voor de hand, dat wil zeggen dat behandeling of begeleiding zowel gericht moet zijn op het criminele, grensoverschrijdende of asociale gedrag als op het middelgebruik.

De suggestie voor behandeling gericht op verslavingsgedrag, behandeling gericht op crimineel gedrag of een gecombineerde behandeling volgt dus rechtstreeks uit de conclusie van de NEXUS. Tabel 7 laat zien dat in 87% van de gevallen de assessor deze suggestie overneemt, in ongeveer 10% niet. Hoewel bij de suggestie 'behandeling op crimineel gedrag' er relatief meer afwijkingen zijn, gaat het om kleine aantallen.

Tabel 7 Instemming van assessor met NEXUS suggestie

Behandeling	Assessor neemt suggestie voor focus behandeling over					
	Niet ingevuld		Nee		Ja	
	n	%	n	%	n	%
gericht op crimineel gedrag	1	1.9	8	15.4	43	82.7
gericht op middelengebruik	8	3.2	23	9.2	218	87.6
Gecombineerde behandeling	6	4.9	11	9.0	105	86.1
Totaal	15	3.5	42	9.9	366	86.5

Conclusie NEXUS

De NEXUS, een nieuw instrument voor het vaststellen van de samenhang tussen verslavingsgedrag en criminaliteit, blijkt in de praktijk functioneel te kunnen worden ingezet. Bij het overgrote merendeel van de reclassenten is een of meerdere patronen van crimineel gedrag vast te stellen die zinvol in relatie kunnen worden gesteld met het gebruik van psychoactieve middelen.

Het onderscheid in die samenhang in drie typen die kunnen worden gehanteerd als leidraad bij het adviseren van interventies, blijkt in de praktijk toepasbaar. In het merendeel van de gevallen (80-90%) neemt de assessor het advies over. De verdeling in voorkomen van typen (12, 59 en 29% respectievelijk) is zodanig dat het onderscheid ook functioneel is.

De NEXUS is bruikbaar en voor de assessor ondersteunend bij het formuleren van een advies. In dat opzicht is verder gebruik van de NEXUS gerechtvaardigd, hoewel in hoofdstuk 6 zal blijken dat doorontwikkeling vereist is.

5.2.2. Uitslag van de motivatie voor behandeling

Resultaten

De MfT is een vragenlijst over motivatie voor behandeling ('Motivation for Treatment Questionnaire'). Het is een zelfinvullijst die vier aspecten vaststelt:

- Probleemherkenning Algemeen (SQ3.1): de mate waarin de persoon in het algemeen het middelengebruik (of gokken) als probleem ervaart.
- Probleemherkenning Specifiek (SQ3.2): de mate waarin de persoon in het bijzonder een aantal problemen ervaart met middelengebruik (of gokken).
- Hulpwens (SQ3.3): de behoefte aan hulp die iemand ervaart in verband met deze problemen.
- Behandelbereidheid (SQ3.4): de mate waarin iemand bereid is behandeling voor deze problemen te ondergaan.

De MfT levert vier scores op, namelijk voor de schalen: Probleemherkenning Algemeen [SQ3.1], Probleemherkenning Specifiek [SQ3.2], Hulpwens [SQ3.3] en Behandelbereidheid [SQ3.4] die een bereik hebben van 1 tot 5.

Van de 522 bruikbare MATE-Crimi's zijn 13 MfTs niet ingevuld, zodat er van 509 MfT's gegevens zijn. Tabel 8 geeft de gemiddelde scores en standaarddeviaties van de 4 schalen weer, samen met de percentages onder of boven de drempelwaarden.

Tabel 8 MfT Schalen scores en drempelwaarden

	M	SD	Drempelwaarde	% onder (laag)	% boven (niet laag)
SQ3.1 Probleemherkenning Algemeen [1-5]	2.95	1.32	2.25	36.2	63.8
SQ3.2 Probleemherkenning Specifiek [1-5]	2.69	1.17	2.25	41.8	58.2
SQ3.3 Hulpwens [1-5]	3.04	1.04	3.00	51.5	48.5
SQ3.4 Behandelbereidheid [1-5]	3.41	.91	3.00	39.5	60.5

Behandelsuggestie

Op basis van de uitkomsten op de subschalen SQ3.1, SQ3.3 en SQ3.4 worden de volgende suggesties gegeven door Schippers & Broekman (2008):

- Wanneer geen van schalen SQ3.1, SQ3.3 en SQ3.4 laag scoren, kan de persoon zonder meer verwezen worden voor behandeling (wanneer dat is aangewezen).
- Wanneer de score op schaal Probleemherkenning Algemeen [SQ3.1] laag is, dient - ongeacht de score op de overige schalen - een vorm van voorbehandeling, gericht op vergroting van de motivatie, gegeven te worden.
- Wanneer de scores op schalen Hulpwens [SQ3.3] en Behandelbereidheid [SQ3.4] laag zijn, maar de score op schaal Probleemherkenning Algemeen [SQ3.1], niet laag is, dan dient er sprake te zijn van nadere voorlichting en toelichting over de mogelijke behandeling die erop

gericht is om weerstand tegen behandeling weg te nemen en om positieve verwachtingen van behandeling te installeren.

Tabel 9 geeft het adviesalgoritme weer samen met de resultaten in percentages.

Tabel 9 Behandelsuggestie op basis van motivatie voor behandeling

SQ3.1 Probleemherkenning Algemeen	Algoritme		Advies	Uitkomst	
	SQ3.3 Hulpwens	SQ3.4 Behandelbereidheid		N	%
Laag	-	-	Voorbehandeling gericht op motivatie	185	36.2
Niet-laag	Laag	Laag	Voorlichting en toelichting over behandeling	52	10.2
Niet-Laag	-	-	Geen extra motivering nodig	274	53.6

Volgens het advies op basis van de scores van de MfT zou dus voor ruim de helft van de cliënten geen extra motivering nodig zijn, voor 36% is een voorbehandeling geadviseerd en voor 10%, die lage algemene probleemherkenning hebben en zowel op hulpwens als behandelbereidheid laag scoren, is voorlichting over behandeling geadviseerd.

In Tabel 10 staan de aantallen en percentages van instemming van de assessoren per advies weergegeven. Totaal stemmen de assessoren in 75% van de adviezen in met het advies. Het meest bij het advies Voorlichting en toelichting (88.5%), het minst bij het advies dat geen motivering nodig is (71.5%).

Tabel 10 Instemming van assessor met behandelingsuggestie op basis van motivatie voor behandeling

	Assessor neemt suggestie motivatie over					
	Niet ingevuld		Nee		Ja	
	n	%	n	%	n	%
Motiveringsbehandeling	4	2.2	39	21.1	142	76.8
Voorlichting en toelichting	3	5.8	3	5.8	46	88.5
Geen motivering nodig	10	3.6	68	24.8	196	71.5
Totaal	17	3.3	110	21.5	384	75.1

Conclusie MfT

Het gebruik van de MfT blijkt in een behoefte te voorzien. Het vaststellen van de motivatie om in behandeling te gaan (te onderscheiden van de motivatie tot verandering in middelengebruik) vormt een centrale component in het advies over de reclassering en de MfT geeft hiervoor een indicatie en is tevens gekoppeld aan een zorgadvies. Volgens het advies op basis van de scores van de MfT zou voor ruim de helft van de cliënten geen extra motivering nodig zijn, voor 36% is een voorbehandeling geadviseerd en voor 10%, die lage algemene probleemherkenning hebben en zowel op hulpwens als behandelbereidheid laag scoren, is voorlichting over behandeling geadviseerd. Ofschoon in een meerderheid van de gevallen wel, volgt niet in alle gevallen de assessor het advies conform de uitslag van de MfT. In totaal stemmen de assessoren in 75% van de adviezen in met het advies. Het meest bij het advies voorlichting en toelichting (88.5%), het minst bij het advies dat geen motivering nodig is (71.5%). Nader onderzoek kan uitwijzen in hoeverre het verschil tussen de professionele inschatting van

de assessoren en de rekenkundige uitslag van het instrument moet leiden tot een bijstelling van de aan de scoring gekoppelde advisering.

5.2.3. Uitslag van de zorgzwaartesuggestie

Resultaten

Het intakeprotocol van het kwaliteitsprogramma Resultaten Scoren (de Wildt et al., 2002) bevat een beslisboom voor het toewijzen van personen aan niveaus van zorg en behandeling gericht op verslavingsgedrag. Deze beslisboom is gebaseerd op drie dimensies in de problematiek van de persoon, namelijk: ernst van de verslaving, ernst van co-morbide psychopathologie⁸, ernst van sociale desintegratie en daarnaast op eerdere verslavingsbehandelingen. Op basis van hoge/niet-hoge ernst van verslaving, hoge/niet-hoge ernst van psychopathologie, slechte/niet-slechte sociale integratie en het aantal verslavingsbehandelingen dat de laatste vijf jaar is ondergaan, wijst deze beslisboom een patiënt toe aan een van vier niveaus van zorgzwaarte, te weten:

- korte ambulante behandeling,
- ambulante behandeling,
- deeltijd of klinische behandeling,
- lange ambulante zorg / rehabilitatie.

Tabel 11 geeft de resultaten van de MATE dimensiescores. In 23.2% is de verslavingsernst hoog, in 25.5% van de gevallen is de psychiatrische comorbiditeit, en in 13.4% is de sociale desintegratie hoog. Ruim 80% heeft de laatste 5 jaar geen (n=303) of slechts één (n=118) behandeling voor een verslavingsprobleem gehad.

Tabel 11 MATE dimensiescores

	Ernst van de verslaving		Ernst comorbide psychopathologie		Ernst sociale desintegratie		Aantal eerdere behandelingen		
	n	%	n	%	n	%	n	%	
Ontbrekend	29	5.6%	7	1.3%	0	.0%	Ontbrekend	0	.0%
Niet hoog	372	71.3%	382	73.2%	452	86.6%	0-1	421	80.7%
Hoog	121	23.2%	133	25.5%	70	13.4%	2	54	10.3%
Totaal	522	100.0%	522	100.0%	522	100.0%	3-5	36	6.9%
							6 of meer	11	2.1%
							Totaal	522	100.0%

De uitkomsten op de vier MATE -dimensiescores leiden door toepassing van de beslisboom tot de niveaus van zorgintensiteit zoals in Tabel 12 weergegeven.

⁸ De MATE is in staat om vast te stellen of er al dan niet sprake is van psychopathologie en zegt iets over de ernst daarvan. De MATE kan niet de aard van de aandoening vaststellen, daarvoor is verdiepingsdiagnostiek op betreffende gebied nodig.

Tabel 12 Instemming van assessor met zorgzwaartesuggestie

	Assessor neemt suggestie zorgzwaarte over							
	Niet ingevuld		Nee		Ja		Totaal	
	N	%	n	%	n	%	n	%
Geen suggestie mogelijk	3	16.7	11	61.1	4	22.2	18	3.4%
Korte ambulante behandeling	5	2.1	100	42.7	129	55.1	234	44.8%
Ambulante behandeling	4	2.5	66	41.8	88	55.7	158	30.3%
(Deeltijd) Klinische behandeling	3	3.0	29	28.7	69	68.3	101	19.3%
Lange ambulante zorg / rehabilitatie	0	.0	6	54.5	5	45.5	11	2.1%
Totaal	15	2.9	212	40.6	295	56.5	522	100.0%

Voor bijna 45% is de suggestie de lichtste zorgzwaarte. Deze suggestie geldt voor cliënten die niet hoog scoren op ernst van verslaving, co-morbide psychopathologie en sociale desintegratie en die geen of ten hoogste één verslavingsbehandeling hebben gehad de laatste 5 jaar. Voor ongeveer 30% is de suggestie ambulante behandeling, voor bijna 20% deeltijd of klinische behandeling en voor slechts 2% wordt lange ambulante zorg / rehabilitatie als suggestie gegeven.

In slechts 56.5% neemt de assessor de zorgzwaartesuggestie over.

Conclusie zorgzwaarteadviessuggestie

Het gebruik van de MATE in de context van reclassering en justitiële verslavingszorg is ingegeven door het belang van aansluiting tussen verslavingszorg en justitiële bemoeienissen. De MATE reikt gelijke taal en terminologie waarmee die aansluiting vergemakkelijkt wordt. Door de striktere voorwaarden die justitie stelt aan door haar gefinancierde zorg is bovendien een rationele indicatiestelling en zorgtoewijzing van belang. De MATE is daarvoor ontworpen.

Een belangrijke eigenschap van de MATE is de mogelijkheid om de MATE-scores te gebruiken voor een zorgzwaarteadvies op gelijke wijze als dat wordt gedaan aan de voordeur van de grote verslavingszorginstellingen. In Nederland wordt die suggesties gegeven aan de hand van een in de praktijk beproefd op de MATE-scores toegepast algoritme. Net als in de zorg wordt de assessoren gevraagd of zij de suggestie overnemen (en zo nee, waarom niet). Het lijkt er op dat assessoren in minder gevallen dan in de zorg aan niet-justitiabelen de zorgzwaartesuggestie overnemen. In de zorg is het aantal afwijkingen tussen de door de MATE-scores gedane suggestie en het feitelijk gegeven zorgadvies 20-30%, in dit project is die afwijking hoger, namelijk ongeveer 40%.

Vrijwel alle afwijkingen betreffen een zwaardere indicatie dan het MATE-algoritme suggereert. Er is geen aanwijzing dat de verslavingsernst of de sociale desintegratie niet goed worden geschat, maar het lijkt erop dat assessoren in een justitiële context ook andere factoren laten meewegen, zoals gebrek aan motivatie en het strafrechtelijke kader.

5.3. Conclusies

Over het gebruik van MATE-Crimi wordt door assessoren en staf positief geoordeeld. De afnameduur is redelijk kort, en het toepassen van de MATE-Crimi leidt niet tot vertraging in het justitiële en zorgtoewijzingsproces. Wat betreft de afname door assessoren in het kader van reclassering en justitiële verslavingszorg geldt dat er enkele problemen zijn die tot nadere aanscherping van de instructies zouden moeten en kunnen leiden. Dit betreft de representativiteit van het tijdvak en het leren omgaan met de strategische zelfpresentatie van justitiabelen. Het omgaan hiermee vraagt om ervaring in de omgang met deze categorie mensen en er moet aandacht voor zijn in de training.

De NEXUS en de MfT, de Crimi-onderdelen die zijn toegevoegd aan de MATE, blijken praktisch bruikbaar en ondersteunend, afgezien van het feit dat een deel van de items van de NEXUS nog niet voldoende betrouwbaar blijkt (zie hoofdstuk 6).

Het gebruik van de MATE-scores voor de zorgindicatie is vergelijkbaar met gebruik daarvan in de zorg, maar assessoren in dit implementatieproject adviseren vaker dan assessoren aan de voordeur van de zorg een zwaarder zorgtraject dan de MATE-scores suggereren. Deze afwijking kan meerdere redenen hebben. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat in een justitiële context ook andere dan de bedoelde factoren worden meegenomen in de beoordeling van de zorgzwaarte. De MATE-Crimi bewijst zijn belang door deze beoordelingsverschillen in de praktijk bloot te leggen en vatbaar te maken voor nader onderzoek en bijstelling.

6. De NEXUS en de MfT: validering en betrouwbaarheid

6.1. Opzet

In de pilotstudie Verdiepingsdiagnostiek van verslaving (Broekman et al. 2006) is door Schippers en Broekman de NEXUS ontwikkeld om een uitspraak te kunnen doen over de relatie tussen middelengebruik (alcohol/drugs) en een crimineel gedragspatroon en is de MfT opgenomen voor het meten van de motivatie tot behandeling. Binnen het implementatieproject is de NEXUS onderzocht op betrouwbaarheid en validiteit.

De betrouwbaarheid is onderzocht door de NEXUS 3-7dagen na afname van de MATE-Crimi opnieuw te laten afnemen door een onderzoeksassistent (OA). De validiteit is onderzocht door de NEXUS te laten scoren met behulp van dossiermateriaal uit het Cliëntvolgsysteem (CVS) en JD-online door een onderzoeksassistent die niet bekend is met de cliënt. Op deze manier kan een uitspraak worden gedaan over de overeenstemming van de NEXUS gebaseerd op twee verschillende methodes van gegevensverzameling.

Omdat de MATE-Crimi in het implementatieproject door verschillende professionals - namelijk reclasseringswerkers en medewerkers in de gezondheidszorg - is toegepast, kan beoordeling van de gegevens uit het onderzoeksinterview en het dossieronderzoek ook exploratieve gegevens opleveren over de vraag in hoeverre afname door reclasseringswerker of zorgmedewerker verschil maakt voor de uitslag van de NEXUS.

De MfT, Motivation for Treatment (Simpson & Joe 1993) is geen nieuw instrument, maar in Amerika ontwikkeld en in het Nederlands vertaald en onderzocht door De Weert-Van Oene et al. (2002). Het instrument is gebaseerd op het idee dat er vanuit het stadium van probleemherkenning een wens naar hulp ontstaat die zich vertaalt in bereidheid tot behandeling. In het implementatieproject wordt de MfT onderzocht om validiteit en de betrouwbaarheid van de motivatiemeting via een zelfinvullijst vast te stellen. De test-hertest betrouwbaarheid is onderzocht door de MfT opnieuw door de cliënt te laten invullen bij het interview door de onderzoeksassistent. Voor de validering zijn drie beoordelvragen ontworpen: de MfT-SR (Short Rating). De assessor (reclasserings- of zorgmedewerker) geeft aan de hand van deze vragen een oordeel over de drie belangrijkste factoren van de MfT, te weten: probleemherkenning algemeen; hulpwens; en behandelbereidheid.

In het onderzoeksinterview beoordeelt de onderzoeksassistent de motivatie opnieuw met de MfT-SR. Verder neemt deze een interview af waarin de motivatie op verschillende aspecten precies wordt nagevraagd. Dit Interview over Behandelbereidheid (IoB) is een door Schippers en Broekman vertaalde en bewerkte versie van de Treatment Readiness, Responsivity, and Gain Scale: Short Version (TRRG:SV) van Ralph Serin en collega's (2005).

Een overzicht van de opzet van het onderzoek wordt in onderstaand schema gegeven:

Tabel 13 Opzet onderzoek

Verdiepingsdiagnostiek	Onderzoeksinterview	Dossieronderzoek	Validiteit	Betrouwbaarheid
NEXUS	NEXUS	NEXUS	x	x
MfT	MfT			x
MfT-SR	MfT-SR		x	x
	IoB		x	

6.2. Uitvoering

Het onderzoek is uitgevoerd door twee onderzoeksassistenten (OA). In totaal is bij 100 personen een onderzoeksinterview afgenomen. Dit interview vond plaats binnen 3-7 dagen nadat de assessor (reclasseringswerker of zorgmedewerker) de MATE-Crimi had afgenomen. Nadat de ene OA het interview had afgenomen is door de andere OA een dossieronderzoek naar deze persoon uitgevoerd. Van drie personen is de oorspronkelijke MATE-Crimi die door de assessor is afgenomen niet opgestuurd zodat er 97 personen overblijven voor de analyses. Een OA voerde 37 van deze interviews uit en de andere 60. Negen interviews zijn bij de Jellinek afgenomen, 33 bij Tactus en 55 bij VNN. Er zijn geen significante verschillen tussen de 97 geïnterviewde personen en de andere personen bij wie de MATE-Crimi is afgenomen wat leeftijd betreft. Ook op de 20 MATE-scores zijn geen significante verschillen tussen deze twee groepen.

6.3. NEXUS

6.3.1. Overeenstemming tussen assessor en onderzoeksassistent (interview)

Om de overeenstemming tussen beide interviews te bepalen is Cohen's kappa (κ) berekend. Als vuistregel voor de beoordeling van de mate van overeenstemming wordt gebruik gemaakt van de indeling van Landis en Koch (1977):

$\kappa \leq .20$: onvoldoende; $.20 < \kappa \leq .40$: matig; $.40 < \kappa \leq .60$: redelijk; $.60 < \kappa \leq .80$: goed; $.80 < \kappa \leq 1.00$: zeer goed). Bij items met een zeer scheve frequentieverdeling is κ niet goed te interpreteren. Daarom betrekken we bij items met een $p_c > .80$ ook de geobserveerde overeenstemming p_o : bij een $p_c > .80$ en een $p_o > .90$ bestempelen we de overeenstemming als goed.

In Tabel 14 staan de proporties van het aantal personen bij wie dat de assessor het gedrag of patroon constateert (p_A) en bij wie de OA het gedrag of patroon constateert (p_{OA}). p_c is de proportie overeenstemming die op kansbasis verwacht kan worden, p_o , is de feitelijke (geobserveerde) proportie overeenstemming. Kappa is gedefinieerd als:

$$\kappa = \frac{(p_o - p_c)}{(1 - p_c)}$$

Tabel 14 Overeenstemming tussen assessor en OA interview. Proportie volgens assessor (p_A), volgens onderzoeksassistent interview (p_{OA}), proportie overeenstemming (p_o), κ en mate van overeenstemming bij crimineel gedrag en crimineel patroon (N=97)

	Item	Crimineel gedrag de laatste 5 jaar					Overeenstemming	Crimineel patroon					Overeenstemming
		p_A	p_{OA}	p_c	p_o	κ		p_A	p_{OA}	p_c	p_o	κ	
1	Geweld tegen personen	.66	.72	.57	.75	.42	Redelijk	.39	.39	.52	.75	.48	Redelijk
2	Geweld tegen personen met vermogensdelict	.21	.16	.70	.92	.73	Goed	.07	.07	.87	.92	.38	Goed
3	Brandstichting	.06	.09	.86	.95	.64	Goed	.01	.02	.97	.99	.66	Goed
4	Diefstal en inbraak	.57	.66	.52	.76	.50	Redelijk	.43	.53	.50	.72	.44	Redelijk
5	Vandalisme, overlast en ander asociaal en anti-sociaal gedrag	.45	.55	.50	.60	.20	Onvoldoende	.15	.39	.57	.64	.16	Onvoldoende
6	Illegale productie, grootschalig bezit, handel of smokkel in drugs	.25	.31	.60	.84	.59	Redelijk	.12	.26	.68	.82	.44	Redelijk
7	Rijden onder invloed	.35	.45	.51	.79	.58	Redelijk	.22	.36	.58	.75	.42	Redelijk

Slechts bij twee categorieën (2 en 3) is sprake van goede overeenstemming, zowel als gedragcategorie en als patrooncategorie. Categorie 5 (vandalisme etc.) laat onvoldoende overeenstemming zien. Voor de overige categorieën is de overeenstemming redelijk.

Omdat er meerdere patronen kunnen voorkomen bij een cliënt wordt in de NEXUS het patroon dat het hoogst is in hiërarchie als primaire patroon gedefinieerd. De hiërarchie loopt van 'geweld tegen personen' als hoogste tot 'rijden onder invloed als laagste' in rang. De NEXUS stelt de relatie tussen middelengebruik en crimineel gedrag vast bij het primaire patroon.

Tabel 15 laat de overeenstemming zien in het primaire crimineel patroon tussen de assessoren en de onderzoeksassistenten. In 52 van de 97 (54%) gevallen is er overeenstemming. K is .36, wat matig is.

Tabel 15 Overeenstemming tussen assessor en OA interview: Overeenstemming over primaire crimineel patroon

		Primair patroon OA Interview										
Primair patroon Assessor		Geen	Geweld tegen personen	Geweld tegen personen met vermogensdelict	Brandstichting	Diefstal en inbraak	Vandalisme, overlast en ander asociaal en anti-sociaal gedrag	Illegale productie, grootschalig bezit, handel of smokkel in drugs	Rijden onder invloed	Totaal N	Totaal %	
	Geen	3	4	0	0	5	0	2	2	16	16.5	
1	Geweld tegen personen	1	26	0	0	7	4	0	0	38	39.2	
2	Geweld tegen personen met vermogensdelict	0	1	1	0	2	0	0	0	4	4.1	
3	Brandstichting	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0.0	
4	Diefstal en inbraak	2	6	1	0	17	1	2	0	29	29.9	
5	Vandalisme, overlast en ander asociaal en antisociaal gedrag	0	0	0	0	0	1	0	0	1	1.0	
6	Illegale productie, grootschalig bezit, handel of smokkel in drugs	0	1	0	0	1	1	1	0	4	4.1	
7	Rijden onder invloed	1	0	0	0	1	0	0	3	5	5.2	
	Totaal N	7	38	2	0	33	7	5	5	97		
	Totaal %	7.2	39.2	2.1	0.0	34.0	7.2	5.2	5.2			

Zowel assessoren als onderzoeksassistenten zien geweld tegen personen als het meest voorkomende primaire patroon (39.2%). Relatief vaak is er geen overeenstemming met betrekking tot de categorie diefstal en inbraak. In de 38 keer dat de OA geweld tegen personen als primair patroon ziet, ziet de assessor vier keer geen patroon en zes keer diefstal en inbraak. In de 38 keer dat de assessor geweld tegen personen als primair patroon ziet, ziet de OA één keer geen patroon, zeven keer diefstal en inbraken en vier keer vandalisme.

De assessoren zien bij een hoog percentage geen patroon: 16.5% waar dat bij de onderzoeksassistenten 7.2% in. Laten we de gevallen waarin geen patroon werd vastgesteld buiten beschouwing dan is er in 64% (49/77) overeenstemming met een k van .44 wat redelijk is.

De items 4 tot 12 van de NEXUS hebben betrekking op het vastgestelde primaire patroon. De analyse van deze items voor wat de overeenstemming betreft, beperken we dan ook tot die gevallen waarin er overeenstemming was over het patroon en er een crimineel patroon is vastgesteld ($N=49$).

Tabel 16 Overeenstemming tussen assessor en OA interview: Proportie volgens assessor (p_A), volgens onderzoeksassistent (p_{OA}), proportie overeenstemming (p_o), κ en mate van overeenstemming bij item 4, item 6, 7, 8, 9 en 10 ($N=48$)

Item nr.	Item	Crimineel gedrag de laatste 5 jaar					Overeenstemming
		p_A	p_{OA} p_D	p_c	p_o	κ	
4	Onder invloed bij crimineel patroon	.88	.80	.72	.88	.56	Redelijk
6	Crimineel patroon staat vooral in dienst van de financiering van eigen middelengebruik	.42	.27	.54	.85	.68	Goed
7	Middelengebruik is vooral een manier om een bepaalde stressvolle leefstijl vol te kunnen houden	.36	.26	.57	.60	.06	Onvoldoende
8	Middelengebruik komt vooral voort uit behoefte aan spanning en sensatie	.29	.23	.61	.69	.20	Onvoldoende
9	Middelengebruik, werkt drempelverlagend voor crimineel patroon	.70	.49	.50	.62	.24	Matig
10	Middelengebruik, roept crimineel patroon op	.40	.36	.53	.49	.08	Onvoldoende

Item 5 (over de relatie in de tijd tussen het voorkomen van het crimineel patroon en middelengebruik) is een item met vier antwoordmogelijkheden, de proportie overeenstemming (p_o) is .53 (42/80) en κ is .30. De eerste antwoordmogelijkheid houdt in dat er wel een tijdsrelatie is, de andere drie antwoordmogelijkheden houden in dat er geen tijdsrelatie is. Als antwoordmogelijkheden samengevoegd worden tot wel (1) of geen (2,3,4) tijdsrelatie dan wordt de p_o .68 (54/80) en κ .36 wat dus nog steeds een matige overeenstemming is.

Item 11 vraagt naar de leeftijd waarop het primair patroon (11a) en het middelengebruik (11b) ontstond. De ICC (intraclasscorrelatie) tussen de assessor en de OA is .64 voor 11a en .62 voor 11b, wat een matige overeenstemming is. Belangrijker is de overeenstemming in de waarde die op basis van 11a en 11b berekend wordt voor item 11. Die waarde geeft aan of het crimineel patroon of het middelengebruik als eerste ontstond of dat ze tegelijkertijd ontstonden. In Tabel 17 is te zien dat de conclusie in 45% (21/47) overeenstemt tussen assessor en OA, de κ is .08 (onvoldoende). De assessor vindt in 66% (31/47) dat het tegelijkertijd ontstaan is, de OA vindt dat in slechts 47% (22/47).

Tabel 17 Overeenstemming tussen assessor en OA interview: Volgorde van ontstaan van crimineel gedragspatroon en middelengebruik

Assessor	OA interview			Totaal
	Crimineel patroon eerst	Middelengebruik eerst	Tegelijkertijd	
Crimineel patroon eerst ontstaan	2	4	2	8
Middelengebruik eerst ontstaan	6	16	9	31
Tegelijkertijd	3	2	3	8
Totaal	11	22	14	47

Item 12 is het concluderende onderwerp van de NEXUS. De mate van overeenstemming tussen assessor en OA interview is weergegeven in tabel 18. In 69% (33/48, eenmaal niet beantwoord) is er overeenstemming, met een κ van .43, die formeel volgens de eerder vermelde criteria net als redelijk te bestempelen valt. Opvallend is dat er helemaal geen overeenstemming is over de uitkomst C_M .

Tabel 18 Overeenstemming tussen assessor en OA interview: Conclusie NEXUS

Assessor	OA interview			Totaal
	C_M	M_C	CM	
C_M	0	3	1	4
M_C	1	22	5	28
CM	3	2	11	16
Totaal	4	27	17	48

6.3.2. Dossieronderzoek en de interviews

Crimineel gedrag en patroon

We beginnen met de overeenstemming tussen het dossieronderzoek en de interviews over crimineel gedrag en patroon.

Tabel 19 Overeenstemming assessor en OA dossier: Proportie volgens assessor (p_A), volgens OA dossieronderzoek (p_{OAD}), proportie overeenstemming (p_o), κ en mate van overeenstemming bij crimineel gedrag en crimineel patroon ($N=97$)

Item	Crimineel gedrag de laatste 5 jaar					Overeenstemming	Crimineel patroon					Overeenstemming	
	p_A	p_{OAD}	p_c	p_o	κ		p_A	p_{OAD}	p_c	p_o	κ		
1	Geweld tegen personen	.66	.64	.54	.79	.54	Redelijk	.39	.38	.53	.74	.46	Redelijk
2	Geweld tegen personen met vermogensdelict	.21	.21	.67	.86	.56	Redelijk	.07	.11	.83	.88	.26	Matig
3	Brandstichting	.06	.06	.88	.96	.64	Goed	.01	.00	.99	.99	.00	Goed
4	Diefstal en inbraak	.57	.64	.52	.89	.76	Goed	.42	.55	.49	.86	.72	Goed
5	Vandalisme, overlast en ander asociaal en antisociaal gedrag	.45	.67	.48	.56	.14	Onvoldoende	.14	.35	.61	.69	.22	Matig
6	Illegale productie, grootschalig bezit, handel of smokkel in drugs	.25	.29	.61	.81	.52	Redelijk	.12	.16	.75	.86	.42	Redelijk
7	Rijden onder invloed	.35	.30	.56	.87	.70	Goed	.22	.14	.70	.89	.62	Goed

De overeenstemming tussen assessor en OA dossier varieert van onvoldoende tot goed en komt ongeveer overeen met de overeenstemming tussen assessor en OA interview.

Tabel 20 Overeenstemming tussen OA interview en OA dossier: Proportie volgens onderzoeksassistent interview (p_{AOI}), volgens onderzoeksassistent dossieronderzoek (p_{OAD}), proportie overeenstemming (p_o), κ en mate van overeenstemming bij crimineel gedrag en crimineel patroon ($N=97$)

	Item	Crimineel gedrag de laatste 5 jaar					Overeenstemming	Crimineel patroon					Overeenstemming
		p_{AOI}	p_{OAD}	p_c	p_o	κ		p_{AOI}	p_{OAD}	p_c	p_o	κ	
1	Geweld tegen personen	.72	.64	.56	.75	.44	Redelijk	.39	.38	.53	.62	.20	Onvoldoende
2	Geweld tegen personen met vermogensdelict	.16	.21	.70	.84	.46	Redelijk	.07	.11	.83	.88	.26	Matig
3	Brandstichting	.09	.06	.86	.95	.64	Goed	.02	.00	.98	.98	.00	Goed
4	Diefstal en inbraak	.66	.64	.54	.79	.54	Redelijk	.53	.55	.50	.77	.54	Redelijk
5	Vandalisme, overlast en ander asociaal en antisociaal gedrag	.55	.67	.52	.65	.28	Matig	.39	.35	.53	.63	.20	Onvoldoende
6	Illegale productie, grootschalig bezit, handel of smokkel in drugs	.31	.29	.58	.81	.56	Redelijk	.26	.16	.66	.82	.48	Redelijk
7	Rijden onder invloed	.45	.30	.52	.74	.46	Redelijk	.36	.14	.60	.74	.36	Matig

De overeenstemming over het gedrag tussen OA interview en OA dossier varieert van onvoldoende tot goed en komt ongeveer overeen met de overeenstemming tussen assessor en OA interview en tussen assessor en OA dossier. Alle drie vergelijkingen leveren ongeveer hetzelfde beeld, geen van drie toont een duidelijk sterkere overeenkomst dan de andere. Analyse van de frequenties van voorkomen van de zeven categorieën van crimineel gedrag tussen de drie bronnen levert alleen een significant resultaat op voor vandalisme ($p < .05$) en voor rijden onder invloed ($p = 0.08$). Vandalisme wordt het minst geconstateerd door de assessor (.45) gevolgd door de OA interview (.55) en het meest frequent door de OA dossier (.67). Rijden onder invloed wordt het meest geconstateerd in het interview met de OA (.45), gevolgd door de assessor (.35) en het minst in het OA dossieronderzoek (.30).

Wat patronen betreft valt op dat de overeenstemming tussen OA interview en OA dossier lager is dan tussen assessor en OA interview en assessor en OA dossier.

Tabel 21 laat de overeenstemming zien in het primaire crimineel patroon tussen de assessor en OA dossier en OA interview en OA dossier (in de tabel weergegeven als: assessor / OA interview). In 54 van de 97 (56%) gevallen is er overeenstemming tussen assessor en OA dossier. κ is .42, wat redelijk is. In 40 van de 97 (41%) gevallen is er overeenstemming tussen OA interview en OA dossier. κ is .20, wat onvoldoende is.

Tabel 21 Overeenstemming tussen assessor / OA interview en OA dossier: Overeenstemming over primaire crimineel patroon

Primair patroon Assessor / OA interview		Primair patroon OA dossier								
		Geen	Geweld tegen personen	Geweld tegen personen met vermogensdelict	Brandstichting	Diefstal en inbraak	Vandalisme, overlast en ander asociaal en antisociaal gedrag	Illegale productie, grootschalig bezit, handel of smokkel in drugs	Rijden onder invloed	Totaal
		N	N	N	N	N	N	N	N	N
	Geen	7/2	4/0	0/0	1/1	1/4	0/0	3/0	0/0	16/7
1	Geweld tegen personen	3/6	25/19	0/0	2/1	4/8	3/3	0/1	1/0	38/38
2	Geweld tegen personen met vermogensdelict	0/0	0/1	0/0	2/1	2/0	0/0	0/0	0/0	4/2
3	Brandstichting	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0
4	Diefstal en inbraak	0/1	7/11	0/0	1/3	21/17	0/0	0/1	0/0	29/33
5	Vandalisme, overlast en ander asociaal en antisociaal gedrag	0/0	1/5	0/0	0/0	0/1	0/0	0/0	0/1	1/7
6	Illegale productie, grootschalig bezit, handel of smokkel in drugs	0/0	0/0	0/0	1/1	2/2	0/0	1/2	0/0	4/5
7	Rijden onder invloed	1/2	0/1	0/0	0/0	2/0	1/1	1/1	0/0	5/5
Totaal N		11	37	0	7	32	4	5	1	97/97

Diagnostische items: 4 -12

In 11 van de 97 gevallen werd door de OA geconstateerd dat er geen primair crimineel patroon was. De items 4 tot 12 hebben dus betrekking op 86 personen. De items 4 tot 11 hebben alle betrekking op feitelijke informatie over aspecten van de relatie tussen het crimineel patroon en het middelengebruik. Uit tabel 22 blijkt dat voor bijna alle items bij meer dan de helft onvoldoende informatie in het dossier aanwezig is om een oordeel te kunnen hebben. Alleen voor het item over de functie van het crimineel gedrag voor financiering van middelengebruik is voldoende informatie aanwezig, hier kon in 22% van de gevallen geen oordeel geveld worden. Of het middelengebruik het crimineel patroon oproep, kon in 86% van de gevallen niet beoordeeld worden.

Tabel 22 Items 4 - 10 dossieronderzoek: percentage onbekend en percentages ja/nee antwoorden (N=86)

Item		Bekend		
		Onbekend %	Ja %	Nee %
4	Onder invloed bij primair patroon	51.2	4.8	95.2
5	Relatie in de tijd tussen het voorkomen van het crimineel patroon en middelengebruik	60.5	58.8	41.2
6	Crimineel patroon staat vooral in dienst van de financiering van eigen middelengebruik	22.1	59.7	40.3
7	Middelengebruik is vooral een manier om een bepaalde stressvolle leefstijl vol te kunnen houden	46.5	58.7	41.3
8	Middelengebruik komt vooral voort uit behoefte aan spanning en sensatie	74.4	72.7	27.3
9	Middelengebruik, werkt drempelverlagend voor crimineel patroon	62.8	9.4	90.6
10	Middelengebruik, roept crimineel patroon op	86.0	75.0	25.0

Over item 12 is wel voldoende informatie in het dossier te vinden. De leeftijd bij ontstaan van crimineel patroon (12a) is bij slechts 2.3% onbekend en de leeftijd ontstaan middelengebruik bij 16%.

De ICC voor 11a tussen de assessor en de OA dossier is .73 wat matig is (N=40), voor 11b is de ICC .17 wat laag is (N=40).

De ICC voor 11a tussen de OA interview en de OA dossier is .86 wat redelijk goed is (N=39), voor 11b is de ICC .02 wat zeer laag is (N=32). Hoe zit het met de overeenstemming in de waarde die op basis van 11a en 11b berekend wordt voor item 11 (ontstond het crimineel patroon of het middelengebruik als eerste of ontstonden deze het tegelijkertijd?). In 68% (27/40) komt daar bij de assessor dezelfde conclusie uit als bij de OA dossier, de κ is .27. De OA interview en de OA dossier komen in 38% (12/32) tot dezelfde conclusie, de κ is -.10.

Item 12 is het concluderende item van de NEXUS. In 74% (28/38) is er overeenstemming tussen assessor en OA dossier, met een κ van .54 (redelijk). In 52% (17/33) is er overeenstemming tussen OA interview en OA dossier, met een κ van .20 (onvoldoende).

Tabel 23 Overeenstemming tussen assessor / OA interview en OA dossier: Conclusie NEXUS

Assessor / OAI	OA dossier			Totaal
	C _M	M _C	CM	
C _M	1 / 1	0 / 0	1 / 3	2 / 4
M _C	1 / 3	14 / 12	6 / 6	21 / 21
CM	1 / 2	1 / 2	13 / 4	15 / 8
Totaal	3 / 6	15 / 14	20 / 13	38 / 33

6.3.3. NEXUS: Conclusies en opmerkingen

Het vaststellen van crimineel gedrag en crimineel patroon blijkt moeilijker dan gedacht. Men zou een hogere overeenstemming verwachten over wat in eerste instantie een redelijk objectief vaststelbaar feit lijkt te zijn. Het blijkt echter weinig eenduidig en daarom ook moeilijk betrouwbaar vast te stellen. Enkele oorzaken:

- Het is kennelijk onvoldoende duidelijk wat moet worden verstaan onder de categorie *vandalisme, overlast en ander asociaal en antisociaal gedrag*.
- In de instructie is onvoldoende duidelijk gemaakt dat het *gedrag* gescoord moet worden over de periode van de afgelopen vijf jaar, terwijl het *patroon* ook over gedrag gaat van een langere tijd geleden. Regelmatig werd geen patroon gescoord omdat de assessor gedrag van langer dan vijf jaar geleden niet betrok in het vaststellen van een patroon.
- Bij sommige assessoren (reclasseringswerkers) is geconstateerd dat zij het formeel juridische kader betrekken, bijvoorbeeld door nog niet veroordeelde feiten of (gedeeltelijke) ontkenningen niet mee te tellen, terwijl het in de NEXUS gaat om het psychologische gedragskader, los van de strafrechtelijke context.
- In enkele gevallen is geconstateerd dat noch verslaving noch criminaliteit op de voorgrond staat. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn als het crimineel gedrag een gevolg is van een psychische stoornis. De NEXUS onderzoekt de achtergronden van het (ontbreken van) een verband tussen verslaving en criminaliteit niet. In de huidige versie ontbreekt echter de mogelijkheid om de constatering dat geen van beide op de voorgrond staat aan te geven.

Algemene opmerkingen

- Het is moeilijk om achteraf na te gaan of er systematische verschillen tussen assessoren en onderzoekers bestaan. Ten eerste heeft het onderzoek betrekking op een relatief gering aantal mensen ($N=97$). Daarnaast is het ook zo dat vrijwel alle assessoren van de ene onderzoeksassistent reclasseringswerker zijn en vrijwel alle assessoren van de andere onderzoeksassistent niet-reclasseringswerkers. Eventuele verschillen tussen deze groepen assessoren vallen dan samen met eventuele verschillen tussen de beide onderzoeksassistenten.
- De reclasseringswerkers hebben de beschikking over CVS en justitiële documentatie over delicten van de persoon en nemen daar kennis van voorafgaand aan het interview. De andere assessoren (niet-reclasseringswerkers) hebben geen toegang tot die informatie. Daarbij komt dat de reclasseringswerkers de persoon al langer kennen.
- Assessoren bij VNN en Tactus beschikken over voorinformatie, terwijl de onderzoeksassistenten en assessoren van het Jellinek PDC dat niet doen. Dat is van helaas onbekende invloed op de gevonden resultaten.
- Het blijkt dat voor beoordeling van de items in de NEXUS die over de relatie tussen crimineel patroon en middelengebruik gaan, in het dossier (CVS) onvoldoende informatie aanwezig is. Dit pleit voor het opnemen van een verbeterde NEXUS in het dossier.
- Het is mogelijk dat de inzet van beoordelingsinstrumenten – anders dan gestructureerde vragenlijsten - een vaardigheid vereist die niet algemeen aanwezig is bij de assessoren. De beide OA's waren uitvoeriger getraind. Het is in dat verband jammer dat we geen rechtstreekse vergelijking hebben kunnen maken tussen hun interviews, omdat die niet gelijk verdeeld waren over de verschillende locaties.

- De NEXUS die hier is onderzocht is een eerste versie. Een eventuele volgende versie kan aan betrouwbaarheid winnen wanneer er voor de beoordeling van een reeks items meer steunende ankerpunten zouden worden geformuleerd. Voorts ontbreekt het in deze versie bij de beoordeling van het centrale, laatste item aan ondersteuning in de vorm van aanwijzingen over hoe de informatie uit voorafgaande onderwerpen zou kunnen worden gecombineerd tot een slotconclusie.

Concluderend stellen we vast dat de NEXUS weliswaar bruikbaar is, maar dat de betrouwbaarheid van een belangrijk deel van de NEXUS items nog onvoldoende is. De NEXUS is van belang om transparante keuzes te kunnen maken voor de nadruk van interventies op verslaving, op crimineel gedrag of de verwevenheid van beide. Doorontwikkeling is nodig om de NEXUS op termijn op te nemen als een regulier onderdeel van de MATE-Crimi.

6.4. Motivation for Treatment

De MfT, Motivation for Treatment (Simpson & Joe 1993), is van oorsprong een Amerikaans instrument. Het is in het Nederlands vertaald en onderzocht door De Weert-Van Oene et al. (2002). Aan het instrument ligt het idee ten grondslag dat er vanuit het stadium van probleemherkenning een hulpwens ontstaat die zich vervolgens vertaalt in bereidheid tot behandeling. Het onderzoek naar de MfT is vooral bedoeld om de validiteit van de motivatiemeting met een zelfinvullijst vast te stellen.

Daarnaast wordt de betrouwbaarheid onderzocht. Hiertoe is een lijst met drie beoordelingsvragen voor de interviewer ontworpen, de MfT-SR (Short Rating). De MfT-SR geeft een oordeel over de drie belangrijkste factoren van de MfT, te weten: probleemherkenning algemeen, hulpwens en behandelbereidheid.

6.4.1. Interview over Behandelbereidheid

De onderzoeker neemt een interview af waarin de motivatie op verschillende aspecten precies wordt nagevraagd. Een Nederlandstalig beoordelingsinstrument voor behandelmotivatie voor alcohol- en drugsproblemen is niet beschikbaar. Ook in de internationale literatuur wordt een dergelijk instrument niet gevonden. Wel hebben Schippers en Broekman een beoordelingsinstrument gevonden dat ontwikkeld is om behandelmogelijkheden voor crimineel gedrag te bepalen, namelijk de Treatment Readiness, Responsivity, and Gain Scale: Short Version (TRRG-SV). De TRRG bestaat uit drie delen en meet behandelmotivatie (treatment readiness), behandelresponsiviteit en behandelresultaat. Van het eerste deel, de TR-SV die over behandelmotivatie gaat, hebben Schippers en Broekman met behulp van het Manual van Ralph Serin en collega's (2005) een vertaling gemaakt en deze de naam Interview over Behandelbereidheid (IoB) gegeven.

Het eerste item van de TR-SV heeft betrekking op probleemherkenning. Omdat dit over crimineel gedrag gaat en niet over middelengebruik hebben Schippers en Broekman dit item aangepast zodat het over middelengebruik gaat. Tegelijk hebben ze het item gesplitst om onderscheid te maken tussen Probleemherkenning Algemeen en Probleemherkenning Specifiek, waarmee de structuur van de MfT gevolgd wordt. Zo onstonden de items 'herkenning van interne problemen van gebruik' (1a) en 'herkenning van externe problemen van gebruik' (1b). De overige items, 2 tot en met 8, konden zonder inhoudelijke aanpassingen en in overleg met Serin vertaald worden.

De IoB-items worden gescoord op een schaal met ankerpunten 0, 1, 2 en 3. Serin, Mailloux en Kennedy (2007) vonden dat de acht items in de Short Version (SV) een schaal vormen met een alpha van .83. Om deze resultaten te reproduceren voor de Nederlandse vertaling en om te zien of de splitsing van het eerste item gevolgen had, hebben wij een soortgelijke analyse uitgevoerd. De alpha is .87 wat een bevredigend resultaat is. Wanneer 1a en 1b niet als aparte items worden meegenomen, maar het gemiddelde wordt genomen is de alpha .86. Wat wel opvalt, is dat item 4 (behandelspanning) en item 8 (sociale steun) niet goed in de schaal passen. Verwijdering van deze twee items levert een schaal op met zeven items en een alpha van .91. Nadere analyses van de IoB en de eventuele oorzaken hiervan vallen buiten het bestek van dit rapport.

In de analyse van de validiteit van de MfT worden alle items gebruikt voor berekening van de IoB-score. Om verwarring te voorkomen met de score van Serin et al. die namelijk één item minder heeft, delen wij de som van alle items door 9 (het aantal items) zodat de IoB-score een bereik heeft van 0-3 en vergelijkbaar is met de score van Serin et al. als die door 8 gedeeld wordt.

6.4.2. MfT: Interne consistentie

In een studie van het WODC naar instrumenten om motivatie te meten bij drugsverslaafde justitiabelen oordelen Leenarts en Van der Knaap (2007) over de MfT: "Het instrument wordt als niet adequaat beschouwd omdat de interne consistentie van het instrument niet voldoende lijkt". Zij baseren dit oordeel op De Weert-Van Oene (2002) die lage alpha's rapporteren voor de schalen van de Nederlandstalige MfT (.55 voor Probleemherkenning Algemeen, .76 voor Probleemherkenning Specifiek, .56 voor Hulpwens, en .70 voor Behandelbereidheid bij een drugspopulatie van $N=132$ en een alcoholpopulatie van $N=147$). Deze waarden zijn veel lager dan de alpha's die Knight, Holcom en Simpson (1994) rapporteerden. Deze variëren bij verschillende steekproeven van drugspopulaties voor Probleemherkenning (Algemeen en Specifiek samen) tussen .85 en .90, voor Hulpwens tussen .72 en .82 en voor Behandelbereidheid tussen .65 en .73.

In de pilotstudie (Broekman et al. 2006) zijn de waarden voor alpha's .89, .83, .76, .84 bij $N=94$. In de onderhavige studie komen de waarden uit op .89, .86, .86, en .82 bij $N=514$, voor de subgroep van 97 zijn de waarden vrijwel hetzelfde, zowel bij de eerste afname als bij de afname in onderzoeksinterview. De Weert-Van Oene (2002) opperen als mogelijke oorzaak van de lage consistentie "translational problems or cultural differences" en adviseren nader onderzoek naar de consistentie van de schalen. De interne consistentie van de MfT als onderdeel van de MATE-Crimi is zowel in de pilot (Broekman et al., 2006) als in het huidige onderzoek voor alle vier subschalen als ruim voldoende te kwalificeren. Overigens gaat deze hoge consistentie wel gepaard met hoge correlaties tussen de vier factoren variërend van .51 tot .82, terwijl De Weert-Van Oene et al. (2002) correlaties rapporteren tussen .02 en .51 en Knight et al. tussen de .28 en .60.

6.4.3. MfT: betrouwbaarheid en validiteit

Correlaties tussen de schalen

De betrouwbaarheid van de MfT is vastgesteld door deze nogmaals te laten invullen door de cliënt tijdens het onderzoeksinterview. De tijd tussen de afname van de MATE-Crimi door de assessor en het onderzoeksinterview was gemiddeld 6.4 dagen variërend van 1 tot 24 dagen met een mediaan van zes dagen. Voor berekening van de betrouwbaarheid van de schalen van de MfT gebruiken we de correlatiecoëfficiënt (deze zijn vrijwel identiek aan de ICC's die ook vaak berekend worden als maat voor betrouwbaarheid) omdat we dan gemakkelijker de relaties met andere maten en metingen kunnen laten zien.

Tabel 24. Correlaties tussen de MfT schalen, MfT totaal score, de MfT-SR items, voor assessor interview en onderzoekinterview en de loB

	Interview Assessor									Interview OA								
	1	2	3	4	T	1A	3A	4A		1	2	3	4	T	1OA	3OA	4OA	loB
1: SQ3.1.0: SQ3.1 Probleemherkenning Algemeen [1-5]	1	0.85	0.82	0.67	0.92	0.65	0.58	0.55	0.81	0.77	0.77	0.61	0.82	0.65	0.68	0.62	0.70	
2: SQ3.2.0: SQ3.2 Probleemherkenning Specifiek [1-5]		1	0.74	0.57	0.87	0.54	0.55	0.51	0.73	0.80	0.70	0.54	0.76	0.55	0.58	0.47	0.58	
3: SQ3.3.0: SQ3.3 Hulpwens [1-5]			1	0.79	0.94	0.70	0.69	0.66	0.79	0.70	0.87	0.73	0.86	0.68	0.76	0.70	0.74	
4: SQ3.4.0: SQ3.4 Behandelbereidheid [1-5]				1	0.86	0.66	0.64	0.66	0.61	0.51	0.70	0.84	0.76	0.55	0.70	0.63	0.66	
T: mfttot.o					1	0.71	0.69	0.67	0.81	0.76	0.85	0.77	0.89	0.68	0.76	0.68	0.75	
1A: mtao01.0: Probleemherkenning - B						1	0.82	0.78	0.59	0.53	0.68	0.68	0.69	0.51	0.62	0.54	0.59	
3A: mtao02.0: Hulpwens - B							1	0.89	0.53	0.49	0.66	0.62	0.65	0.49	0.61	0.45	0.57	
4A: mtao03.0: Behandelbereidheid - B								1	0.48	0.40	0.58	0.58	0.58	0.41	0.53	0.41	0.51	
1: SQ3.1.1: SQ3.1 Probleemherkenning Algemeen [1-5]									1	0.83	0.87	0.66	0.93	0.75	0.76	0.65	0.70	
2: SQ3.2.1: SQ3.2 Probleemherkenning Specifiek [1-5]										1	0.79	0.53	0.86	0.63	0.64	0.51	0.64	
3: SQ3.3.1: SQ3.3 Hulpwens [1-5]											1	0.77	0.96	0.73	0.80	0.71	0.77	
4: SQ3.4.1: SQ3.4 Behandelbereidheid [1-5]												1	0.84	0.66	0.75	0.68	0.70	
T: mfttot.1													1	0.77	0.82	0.71	0.79	
1OA: mtao01.1: Probleemherkenning - B														1	0.79	0.72	0.79	
3OA: mtao02.1: Hulpwens - B															1	0.84	0.87	
4OA: mtao03.1: Behandelbereidheid - B																1	0.82	
loB: iobtot																		1

De test-hertest betrouwbaarheid van de MfT is goed te noemen: de correlaties voor de vier subschalen zijn .81, .80, .87 en .84, voor de totaalscore van de MfT is de correlatie .89.

De correlaties van de subschalen met het klinisch interview naar motivatie met de loB zijn bevredigend te noemen. Deze zijn .70, .64, .77, en 0.70. Met de totaalscore van de MfT is de correlatie zelfs 0.79. Als gevolg van de goede test-hertest betrouwbaarheid zijn de correlaties van de loB met de MfT die is ingevuld in het eerste interview niet veel lager.

De directe bepaling van de drie factoren van de MfT door een interviewer, levert een wisselend beeld op. Bij de assessor correleren deze vragen .65, .69 en .66 met de corresponderende schalen. Bij de OA zijn deze correlaties: .75, .80 en .68. De OA heeft meer informatie uit het interview dan de assessor omdat de OA de loB heeft afgenomen en de assessor een meer diffuse schatting maakt. De correlatie tussen de MFT-SR van de assessor en de beoordelaar die een schatting geeft van de gecombineerde effecten van test-hertest met overeenstemming tussen beoordelaars, is een stuk lager: .51, .61 en .41. De correlatie tussen de totaalscores van de MfT-SR is .58 (niet in tabel weergegeven).

Adviesuitkomsten

Geen enkel van de gemiddelde schaalwaarden van de MfT en de MfT-SR laat een significant verschil zien tussen beide interviews. De gemiddelden zijn vrijwel identiek.

Het advies dat op basis van de uitkomsten van de MfT tot stand komt is gebaseerd op scheidingspunten op de schalen SQ3.1, SQ3.2 en SQ3.3.

De κ 's van de grenswaarden voor deze schalen zijn respectievelijk .63, .64, en .72, waarden die volgens de eerdere criteria als goed te bestempelen zijn.

Tabel 25 Overeenstemming advies op basis van MfT bij assessor en MfT bij OA

Advies op basis van MfT bij assessor	Advies op basis van MfT bij OA			Totaal
	Voorbehandeling	Voorlichting	Geen extra motivering nodig	
Voorbehandeling gericht op motivatie	17	5	0	22
Voorlichting en toelichting over behandeling	1	4	2	7
Geen extra motivering nodig	7	3	55	65
Totaal	25	12	57	94

Voor het advies op basis van de MfT is de κ .62 (goed), de overeenstemming is 81% (76/94). Op basis van de MfT bij de assessor is er in acht gevallen meer dan bij de OA (65 versus 57) sprake van voldoende motivatie. Het is geen systematisch effect, want de gemiddelden verschillen niet tussen de twee afnames. Maar het zou kunnen dat sommige cliënten bij de assessor een gunstigere voorstelling van hun motivatie voor behandeling maken dan bij de OA. Deze laatste is voor hen een neutraler persoon dan de assessor.

6.4.4. MfT: Conclusies

De interne consistentie van de MfT is hoog. De test-hertest betrouwbaarheid is ruim voldoende. Op grond van deze nieuwe gegevens dient de conclusie van Leenarts en Van der Knaap (2007) herzien te worden. De redelijk hoge samenhang tussen factorscores afgeleid van de zelfinvullijst en de globale interviewerbeoordelingen op die scores wijzen erop dat het instrument ook valide is. Dat wordt bevestigd door de sterke samenhang in scores voor motivatie voor behandeling vastgesteld met de MfT en de motivatie zoals vastgesteld met een geheel anders opgezet beoordelingsinstrument. Kortom, de MfT is voldoende betrouwbaar en valide gebleken als meetinstrument voor de motivatie tot behandeling van verslaving.

7. Eindconclusies

Over de kwaliteit en bruikbaarheid van de MATE-Crimi

1. Het gebruik van de MATE-Crimi leidt tot verbetering van de transparantie en onderbouwing van het proces van indicatiestelling van justitiabelen naar verslavingszorg en interventies door de reclassering. Daarbij valt op dat er beoordelingsverschillen zijn tussen assessoren in de zorg en assessoren in een justitiële context. Door welke factoren die beoordelingsverschillen precies worden bepaald, verdient nader onderzoek. Het is een verdienste van het instrument dat die beoordelingsverschillen aan het licht komen en onderzocht kunnen worden.
2. Voor toepassing in de justitiële context is de MATE aangevuld. De uitgebreide versie wordt MATE-Crimi genoemd. Vooralsnog zijn twee modules toegevoegd: de MfT, die motivatie voor behandeling voor verslaving meet en de NEXUS, die de samenhang tussen verslaving en criminaliteit vaststelt.

De MfT is een bestaand instrument dat is toegevoegd omdat bij zorgtoeleiding in het kader van een justitiële maatregel de motivatie voor behandeling extra aandacht behoeft. De NEXUS is door Schippers en Broekman ontwikkeld om te kunnen vaststellen op welke manier verslaving en crimineel gedrag met elkaar samenhangen. In het implementatieproject zijn de psychometrische eigenschappen van beide modules getoetst.

Voor MfT zijn die eigenschappen zonder meer goed. Van conclusies afgeleid van de NEXUS kan echter nog niet zonder meer gebruik gemaakt worden, omdat de betrouwbaarheid nog onvoldoende is. Dit doet echter niets af aan de waarde van suggesties die kunnen worden afgeleid van de MATE-Crimi voor de zorgzwaarte en overige indicaties voor zorg en van de toegevoegde waarde van de MfT ter bepaling van de motivatie voor behandeling. Bovendien geeft de NEXUS op zichzelf wél informatie die voor de reclasseringswerker ondersteunend is bij het formuleren van een advies.

De MATE-Crimi is goed toepasbaar in een justitiële context en leidt tot zorgindicaties die goed vergelijkbaar en hanteerbaar zijn in de zorg.
3. Voor het afnemen en interpreteren van de MATE is vereist dat personen expertise hebben in het omgaan met verslaafden en beschikken over voldoende vaardigheden in gespreksvoering en het afnemen van gestandaardiseerde instrumenten (Schippers & Broekman, 2008a; 2008b). Voor het afnemen van de MATE-Crimi blijkt bovendien deskundigheid op het gebied van crimineel gedrag in samenhang met verslaving binnen een justitiële context onontbeerlijk.
4. Het formuleren van een zorgadvies vraagt om brede en gedegen kennis van het zorgaanbod en om kennis van en ervaring met het toepassen van beslisregels voor de indicatiestelling. Het zorgadvies is een onderdeel van het reclasseringsadvies en dient tevens verantwoord te zijn in het kader van zorgplansystematiek. Voor het formuleren van een zorgadvies is het nodig dat de assessor in staat is om een duidelijk onderscheid te maken tussen enerzijds de inhoud van het zorgadvies en anderzijds de uitvoerbaarheid daarvan in het strafrechtelijke traject dat aan de orde is. Bij het zorgadvies moet de assessor de beslisregels voor het zorgzwaarteadvies toepassen en zich niet laten leiden door de zwaarte van het delict of het recidiverisico. Delictzwaarte en recidiverisico tellen natuurlijk wel mee in het reclasseringsadvies.

Over de implementatie van de MATE-Crimi als verdiepingsinstrument

5. De implementatie is gedeeltelijk geslaagd. De Jellinek is in beperkte mate aan implementatie toegekomen, ofschoon ze een aantal MATE-Crimi's heeft afgenomen. VNN en Tactus zijn er wel in geslaagd een substantieel aantal MATE-Crimi's af te nemen, maar moeten na afloop van het project nog wel aandacht besteden aan definitieve invoeging in het reguliere proces.
6. In praktijk komt niet iedereen waarbij een vermoeden van alcohol- of drugproblematiek wordt vastgesteld, in aanmerking voor afname van de MATE-Crimi. Welke categorieën hierin te onderscheiden zijn vraagt nader onderzoek.

Over de organisatie van de toepassing van het instrument

7. In het implementatieproject is niet echt sprake geweest van verdiepingsdiagnostiek door mensen die de voordeur van de zorg bewaken, zoals de bedoeling is geweest bij Jellinek. Er kunnen dus ook geen uitspraken worden gedaan over een dergelijk voordeurmodel.
8. Het project levert geen empirische gegevens op grond waarvan we kunnen concluderen dat een bepaald model voorgeschreven moet worden, omdat dat het beste zou zijn. Wel is het zo dat het model waarin reclasseringswerkers zélf MATE-Crimi afnemen, zoals bij Tactus is geïmplementeerd, het minst ingrijpend is en de meeste flexibiliteit biedt.
9. Een model waarin psychologen in de rol van 'medewerkers diagnostiek' zijn toegevoegd aan de reclassering om een brug slaan naar de zorg, zoals bij VNN is geïmplementeerd, lijkt naar tevredenheid van twee kanten te functioneren. Het is dan wel van belang voldoende capaciteit in te bouwen.

8. Aanbevelingen

1. Aanbevolen wordt de implementatie van de MATE-Crimi als instrument voor verdiepingsdiagnostiek van verslaving voort te zetten. In een gefaseerde implementatie kan ruimte worden gegeven om de procedure van afname verder aan te scherpen in samenwerking met het veld. Daarbij is het van belang om te onderzoeken door welke factoren beoordelingsverschillen tussen assessoren in een zorg- of een justitiële context worden bepaald.
2. Doorontwikkeling van de NEXUS is van belang om meer transparantie aan te brengen in de overwegingen bij toewijzing van interventies, die afhankelijk van de samenhang tussen crimineel gedrag en verslaving de nadruk leggen op het criminele gedrag, de verslaving of juist op de verwevenheid van beide. In de tussentijd is de NEXUS bruikbaar voor het verzamelen van informatie, maar kan van de conclusie over de samenhang tussen verslaving en criminaliteit nog niet zonder meer gebruik worden gemaakt.
3. Het verdient aanbeveling de RISc (schalen 8 en 9) zodanig te verbeteren dat daaruit valt te concluderen wanneer inzet van MATE-Crimi passend is.
4. Organiseer de toepassing van verdiepingsdiagnostiek zodanig dat multidisciplinaire samenwerking van reclassering en zorg gestimuleerd wordt. Leer reclasseringswerkers om ook met een zorgbril te kijken en zorgmedewerkers om zich ook te verplaatsen in de reclasseringsdoelen. Zet ervaren medewerkers in om die brug tussen reclassering en zorg te slaan

Literatuur

- Broekman, T.G., De Jong, C.A.J., Riezebos, G.G.M., Rutten, R., Schippers, G.M. (2006). *Pilotstudie Verdiepingsdiagnostiek van verslaving bij justitiabelen*. Rapport in opdracht van de SVG, Amersfoort. Available from: [http://www.mateinfo.eu/pubs/Pilotstudie Verdiepingsdiagnostiek van verslaving bij justitiabelen.pdf](http://www.mateinfo.eu/pubs/Pilotstudie%20Verdiepingsdiagnostiek%20van%20verslaving%20bij%20justitiabelen.pdf).
- Buchholz, A., Rist, F., Küfner, H., & Kraus, L. (2009). Die deutsche version des Measurements in the Addictions for Triage and Evaluation (MATE): Reliabilität, Validität und Anwendbarkeit. *Sucht*, 55, 219-242.
- De Weert-Van Oene, G.H., Schippers, G. M., De Jong, C. A., & Schrijvers, G. A. (2002). Motivation for treatment in substance-dependent patients. Psychometric evaluation of the TCU motivation for treatment scales, *European Addiction Research*, 8, 2-9.
- Poiesz, Th.B.C. (1999), *Gedragmanagement. Waarom mensen zich (niet) gedragen*.
- Knight, K., Holcom, M., & Simpson, D.D. (1994). *TCU Psychosocial Functioning and Motivation Scales: Manual on Psychometric Properties*. Fort Worth: Texas Christian University, Institute of Behavioral Research.
- Landis, R.J. & Koch, G.G. (1977), The measurement of observer agreement for categorical data. *Biometrics*, 33, 159-174.
- Leenarts, L.E W. & Van der Knaap, L.M. (2007). *Motivatatie te meten? Een inventarisatie van instrumenten om intrinsieke motivatie te meten bij drugsverslaafde justitiabelen*. Cahier 2007-16. Den Haag: WODC.
- Resultaten Scoren (2003), *Dubbele Diagnose, dubbele hulp*. Utrecht: GGZ Nederland.
- Schippers, G.M. & Broekman, T.G. (2007). *MATE, Measurements in the Addictions for Triage and Evaluation. Development of an instrument assessing patient characteristics in substance abuse treatment. Final report ZonMw/Resultaten Scoren-project nr 31000068*. Amsterdam, AIAR, AMC-Amsterdam & Bureau Bêta, Nijmegen. Available from: <http://www.mateinfo.eu/pubs/31000068.pdf>
- Schippers, G.M., & Broekman, T.G. (2008a). *Gebruik maken van de MATE-Crimi*. Verkrijgbaar bij <http://www.mateinfo.nl>.
- Schippers, G.M., & Broekman, T.G. (2008b). *MATE-Crimi 2.0. Protocol voor de afname van de NEXUS en de MFT*. Nijmegen: Bêta Boeken. Verkrijgbaar bij <http://www.mateinfo.nl>.
- Schippers, G.M., Broekman, T.G., & Buchholz, A. (2007). *MATE 2.0. Handleiding & protocol*. Nijmegen: Bêta Boeken. Verkrijgbaar bij <http://www.mateinfo.nl>.
- Schippers, G.M., Broekman, T.G., Buchholz, A., Koeter, M.W.J., & van den Brink, W. (in press). Measurements in Addictions for Triage and Evaluation (MATE): An Instrument Based on the WHO Family of International Classifications. *Addiction*.
- Serin, R.C., Kennedy, S., & Mailloux, D.L. (2005). *Manual for the Treatment Readiness, Responsivity, and Gain Scale: Short Version (TRRG:SV)*. Ottawa: Carleton University.
- Serin, R.C., Mailloux, D.L., & Kennedy, S.M. (2007). Development of a clinical rating scale for offender readiness: Implications for assessment and offender change. *Issues in Forensic Psychology*, 7, 70–80.
- Simpson, D. D. & Joe, G. W. (1993). Motivation as a predictor of early dropout from drug treatment, *Psychotherapy*, 30, 357-368.

Bijlage 1. Onderdelen van de MATE-CRIMI

INTERVIEWGEDEELTE

1. *Middelen: gebruik.*

Per stof of middel wordt in kaart gebracht hoeveel dagen in de laatste maand het middel gebruikt is en hoeveel eenheden van een middel worden gebruikt op een kenmerkende gebruiksday.

2. *Indicatie psychiatrisch/medisch consult*

Dit onderdeel is bedoeld om na te gaan in hoeverre er sprake is van psychische of algemeen medische problemen die een nader psychiatrisch of medisch consult nodig maken.

3. *Verslavingsbehandelingsgeschiedenis*

In toewijzingsbeslissingen spelen voorafgaande behandelingen een belangrijke rol. Daarom wordt in deze sectie het aantal verslavingsbehandelingen nagevraagd.

4. *Middelen: afhankelijkheid en misbruik*

In deze sectie wordt de diagnose middelenafhankelijkheid en/of middelenmisbruik gesteld volgens DSM-IV criteria.

5. *Lichamelijke klachten:*

Veel voorkomende lichamelijke klachten bij verslaafden worden nagevraagd.

6. *Persoonlijkheid*

Dit onderdeel betreft een korte screeningslijst voor persoonlijkheidsstoornissen

MATE-ICN

De modules 7 en 8 vormen samen de MATE-ICN. ICN staat voor ICF-Core set en Need for care. Module 7 bestaat uit een kernset van indicatoren uit de International Classification of Functions voor het vaststellen van problemen en daaraan gerelateerde zorgbehoeften. Module 8 gaat over externe factoren die op het herstelproces van invloed zijn.

7. *Activiteiten & participatie, hulp & ondersteuning*

Dit onderdeel is gebaseerd op de ICF, the International Classification of Functions. In de MATE-ICF worden de voor verslavingsproblemen relevante items nagevraagd. Het gaat om het functioneren in zaken als huishoudelijke taken, vrijetijdsbesteding, relaties met vrienden en familie.

8. *Externe factoren van invloed op het herstelproces*

In dit onderdeel wordt bepaald in hoeverre een bepaalde externe factor een ondersteunende, positieve of een belemmerende, negatieve invloed heeft. Die factoren hebben betrekking op ondersteuning en relaties, (negatieve) attitudes en juridische zaken.

9. *Relatie tussen middelengebruik en crimineel gedrag*

Deze lijst is ontwikkeld om de nexus (het verband) tussen verslaving en criminaliteit te onderzoeken. De antwoorden moeten leiden tot een classificatie in één van de volgende drie categorieën: het criminele gedrag is primair; de verslaving is primair; het onderscheid is niet (meer) te maken of de nexus is niet meer te ontwarren.

ZELFINVULVRAGENLIJSTEN

10. Middelen: verlangen

Met deze lijst wordt de craving (verlangen, zucht) gemeten.

11. Angst en Depressie

Angst en depressie zijn de meest voorkomende psychiatrische ziekten die tegelijkertijd met verslaving voorkomen. Daarom wordt hierop in deze zelfinvullijst nader ingegaan.

12. Motivatie voor behandeling

Hierbij wordt gebruik gemaakt van een bestaand Amerikaans instrument, Motivation for Treatment. Het betreft onderwerpen als probleemherkenning, hulpwens en behandelbereidheid.

Bijlage 2. De NEXUS

T
5 jaar

9. Relatie tussen middelengebruik en crimineel gedrag		Crimi MATE
<p>† De NEXUS kan voor een groot gedeelte vanuit een dossier of met gegevens van een ander reeds afgenomen instrument beoordeeld worden. Als er geen dossier is of u heeft niet de beschikking over een dossier of andere gegevens, stel dan vragen aan de persoon.</p>		
1	«Bent u de afgelopen 5 jaar in contact geweest met politie of justitie voor iets wat u gedaan heeft of heeft u in die tijd ooit iets gedaan dat verboden is?»	Ja Nee
2	Zo ja was dat voor:	† Indien Nee: geen verdere vragen, stop met de NEXUS
a	Geweld tegen personen † Moord, doodslag, bedreiging met wapen, mishandeling, aanranding, verkrachting Als het (ook) huiselijk geweld betreft, kruis hier aan: ☐	Ja Nee
b	Geweld tegen personen met vermogensdelict † (Roof)overval	Ja Nee
c	Brandstichting † Niet gericht tegen personen, anders categorie a	Ja Nee
d	Diefstal en inbraak † Woning, auto, winkel	Ja Nee
e	Vandalisme, overlast en ander asociaal of antisociaal gedrag (inclusief asociaal seksueel gedrag)	Ja Nee
f	Illegale productie, grootschalig bezit, handel of smokkel in drugs	Ja Nee
g	Rijden onder invloed	Ja Nee
<p>† Ga na of er sprake is van een patroon in het crimineel gedrag. Dat wil zeggen of er herhaaldelijk sprake is van min of meer hetzelfde crimineel gedrag dat in vergelijkbare omstandigheden en uit dezelfde motieven is voorgekomen.</p>		
3	Is er sprake van een patroon?	Patroon
a	Geweld tegen personen	Ja Nee
b	Geweld tegen personen met vermogensdelict	Ja Nee
c	Brandstichting	Ja Nee
d	Diefstal en inbraak	Ja Nee
e	Vandalisme, overlast en ander asociaal of antisociaal gedrag	Ja Nee
f	Illegale productie, grootschalig bezit, handel of smokkel in drugs	Ja Nee
g	Rijden onder invloed	Ja Nee
<p>† De volgende vragen gaan over het patroon van crimineel gedrag dat hierboven is vastgesteld. Als er meerdere patronen zijn, kies dan de eerst vermelde, de bovenste, in bovenstaande lijst. Benoem deze met een omschrijving die voor interviewer en geïnterviewde duidelijk is en die verder in het interview gebruikt wordt:</p> <p style="text-align: right;">[—primair patroon—] : </p>		
4	«De keren dat dit [—primair patroon—] voorkwam, was U toen meestal onder invloed van alcohol of drugs?»	Ja Nee
<p>Zo ja, onder invloed van? Meerdere antwoorden mogelijk</p>		☐ Alcohol ☐ Cannabis ☐ Opiaten ☐ Cocaine ☐ Stimulantia ☐ Ecstasy/XTC ☐ Andere middelen, nl.:

5	Is er een relatie tussen het voorkomen van [— primair patroon—] en het onder invloed zijn?	Kruis slechts 1 van de vier mogelijkheden aan:
	Ja, de persoon vertoont het gedrag alleen als hij onder invloed is.	☐
	Nee, er is geen relatie want de persoon vertoont het gedrag zowel als hij niet onder invloed is, als wanneer hij wel onder invloed is.	☐
	Nee, de persoon vertoont het gedrag alleen als hij niet onder invloed is.	☐
	Nee, er is geen relatie vast te stellen omdat de persoon vrijwel altijd onder invloed is.	☐
6	Staat het [— primair patroon—] vooral in dienst van de financiering van eigen middelengebruik?	Ja Nee
7	Kan het middelengebruik vooral gezien worden als een manier om een bepaalde stressvolle leefstijl vol te kunnen houden? † Denk bij stressvolle levensstijl aan het verkeren in crimineel of asociaal milieu waar bepaald gedrag van de persoon verwacht wordt	Ja Nee
8	Komt het middelengebruik vooral voort uit een behoefte aan spanning en sensatie?	Ja Nee
9	Vergemakkelijkt het middelengebruik, het [— primair patroon—]? † Middelengebruik werkt drempelverlagend	Ja Nee
10	Lokt het middelengebruik, het [— primair patroon—] uit? † Middelengebruik roept het gedrag op	Ja Nee
11	De volgorde van voorkomen van het gebruik en het [— primair patroon—] in de ontwikkeling van de persoon in de tijd is:	
a	Het [— primair patroon—] ontstond op de leeftijd van:
b	Het middelengebruik ontstond op de leeftijd van:
Maak tot slot één keuze uit de volgende drie typeringen		
12	De relatie tussen [— primair patroon—] en middelengebruik kan getypeerd worden als:	Kruis slechts 1 van de drie mogelijkheden aan:
	Het criminele, grensoverschrijdende of asociale gedrag staat op de voorgrond; het is primair en het gebruik van psychoactieve stoffen staat in dienst van het kunnen vertonen van dat gedrag. Bijvoorbeeld omdat iemand tot een criminele groep wil behoren waarbij dit gebruik hoort, of omdat het gebruik wordt ingezet om crimineel gedrag te vergemakkelijken (moed indrinken, versterken van al aanwezige gewelddadigheid). Stoffen worden gebruikt om reeds bestaande neigingen te versterken of om gewetenswroeging te voorkomen of te dempen.	☐ 1. C _M
	Het gebruik van psychoactieve stoffen is primair en het crimineel gedrag is een gevolg van het gebruik. Bijvoorbeeld in het geval van verwervingscriminaliteit, maar ook gedrag dat voorkomt uit verlaging van remming, zoals agressief gedrag.	☐ 2. M _C
	Er is geen of niet langer een onderscheid in dominantie van crimineel gedrag dan wel gebruik van stoffen. Beide komen voort uit een algemene asociale leefstijl, ofwel het crimineel gedrag en het gebruik zijn in de loop der tijd zozeer verweven geraakt dat er niet meer gesproken kan worden van dominantie van het ene boven het ander.	☐ 3. MC

Bijlage 3. Projectmedewerkers

IMPLEMENTATIETEAM

Marjet Zeegers, landelijk projectcoördinator

Marieke de Groot, VNN coördinator implementatie

Dirk Mandjes, Jellinek coördinator implementatie

Claudia Haak, Tactus coördinator implementatie

Manon Reeders, Tactus communicatie-adviseur (begin 2009 opgehouden)

ONDERZOEKSTEAM

Theo Broekman, Bureau Bêta, onderzoeker

Gerard Schippers, AIAR, onderzoeker

Theo van Mourik, Onderzoeksassistent

Suzy Matthijssen, Onderzoeksassistent

PROJECTGROEP

Ruud Rutten, Tactus, projectleider (Plaatsvervanger: Michèle Ruyten)

Anton Sanderma, Tactus, manager JVz

Gerard Schippers, AIAR

Theo Broekman, Bureau Bêta

Tasnim van den Hoogen-Saleh, Ministerie van Justitie, DSP (Projectleider JVz)

Arie Uytterlinde, SVG

Marianne van Ooyen, WODC

Wouter Barends, Platform eerste geneeskundigen

Frank Brook, VNN

Jacqueline, Bosker, RN/project diagnose, programma advies

Marjet Zeegers, landelijk projectcoördinator

(Jellinek is maar korte tijd vertegenwoordigd geweest in de projectgroep).

EXPERTMEETINGS

Voorafgaand aan de feitelijke implementatie zijn uit de verschillende organisaties zijn experts betrokken om de ontwikkelaars en de implementatiecoördinator te voeden met kennis van de praktijk en van actuele ontwikkelingen in het werkveld.

Expertbijeenkomsten vinden plaats in mei en juni 2008 met – naast implementatiecoördinator en onderzoekers - de volgende deelnemers:

Wim Jan Trugg VNN, hoofd polikliniek Groningen (tevens psychotherapeut en hoofd van het indicatieberaad)

Joep de Bree, VNN, hoofd JVz Drenthe

Maud Overduin, Tactus, Forensische poli, behandelcoördinator

Vincent Spikker, Tactus, JVz, hoofd bedrijfsvoering Almelo

Greet Doornbos, SVG, projectleider Indicatiestelling FZ

Matty van der Klooster, manager Jellinek Aanmelding

Dirk Mandjes, Jellinek JVz, psycholoog-consulent

Ciska de Ridder, beleidsmedewerker

In april 2009 vond een expertmeeting plaats in het kader van de procesevaluatie. Daarin participeerden op uitnodiging van de landelijke implementatiecoördinator en ontwikkelaars/onderzoekers:

Claudia Haak, implementatiecoördinator en RW/assessor bij Tactus

Marja Schokker, trainer en medewerker zorgontwikkeling bij Tactus

Dirk Mandjes, implementatiecoördinator bij Arkin, Hoofd Inhoud JVZ

Githa van Es, RW/assessor bij Arkin
Mieke Baas, assessor vanuit PDC Arkin
Marieke de Groot, implementatiecoördinator bij VNN
Karin van der Weele en Sandra Rouweler, psychologen/assessor bij VNN
Gert Jan Hartman, MATE- trainer bij VNN
Roel Kaatman, Palier, afname MATE-Crimi in het kader van testfase IFZ
Arie Uyterlinde, beleidsmedewerker SVG

Bijlage 4. Taakverdeling

Het project staat onder leiding van de heer R. Rutten, voorzitter van de raad van bestuur van Tactus Verslavingszorg. Afstemming van de verschillende projectonderdelen vindt plaats in de projectgroep, waarin alle betrokken partijen zitting hebben en waarin bovendien de SVG, het WODC en het platform van eerste geneeskundigen vertegenwoordigd zijn. De projectcoördinator is verantwoordelijk voor het optuigen en in stand houden van de projectgroep (samenstelling projectgroep in bijlage 3). Het projectteam bestaat uit 1 landelijke coördinator en 3 lokale implementatiecoördinatoren. Een van de onderzoekers en de communicatieadviseur namen regelmatig deel aan bijeenkomsten en workshops.

Implementatieteam

<i>Landelijk coördinator</i>	<i>Lokale coördinatoren</i>
<ul style="list-style-type: none">- Inrichten van de uitvoeringsketen.- Bewaken van de uitvoering van de taken van de lokale implementatoren.- Coördineren en faciliteren van de trainingen.- Verzamelen en rapporteren van de lokale implementatieresultaten.- Verzamelen van gegevens over het verloop van het implementatieproces in termen van belemmerende en bevorderende factoren.- (Doen) evalueren van toepasbaarheid van de voorgestelde procedures van verdiepingsdiagnostiek tot en met advisering.- Verzamelen en koppelen van de centrale onderzoeksgegevens. Dat wil zeggen van de afgenomen MATE-Crimi's, de aanvullende instrumenten, de rapportagegegevens aan en van de reclasseringswerkers en de gegevens uit CVS (o.a. de RISc-uitkomsten).- Contacten onderhouden met de Reclasseringsorganisaties.- Algemene eindrapportage	<ul style="list-style-type: none">- Opzetten (verbeteren) en invoeren van procedures voor de indicatie van verdiepingsdiagnostiek.- Begeleiden en bewaken van de uitvoering daarvan.- Organiseren en bewaken van trainingen voor reclasseringswerkers en zorgmedewerkers.- Opzetten en invoeren van procedures voor afname van en rapportage over de verdiepingsdiagnostiek.- Begeleiden en bewaken van de uitvoering van die procedures door reclasseringswerkers en zorgmedewerkers.- Opzetten en invoeren van procedures voor de lokale gegevensverzameling ten behoeve van het onderzoek.- Bewaken van de uitvoering van lokale gegevensverzameling.- Bewaken van afspraken over de aan te leveren kwantiteit en kwaliteit van de af te nemen MATE-Crimi's.

Onderzoekers / ontwikkelaars MATE CRIMI

- Instructie MATE CRIMI aan de coördinator en lokale implementatoren.
- Samenstellen en aanleveren van de verdiepingsinstrumenten en materialen voor de afname daarvan, inclusief trainingen.
- Feedback geven over de kwantiteit en kwaliteit van aangeleverde MATE Crimi's.
- Onderzoeken van de validiteit van NEXUS en verzorgen van de rapportage daarover.
- Onderzoek naar de toepassing van MATE-Crimi in justitieel advies en zorgtoeleiding.